

รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนึ่งใหญ่ : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
สู่การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด หนึ่งใหญ่นาฏกรรม อำนาจพร
รหัสโครงการ 4380094

โดย
นิติพงษ์ ทับทิมหิน
คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
เดือน กันยายน ปี พ.ศ. 2567

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ชื่อเรื่อง การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่การแสดง
เบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอานวยพร”

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ นายนิติพงษ์ ทับทิมหิน

ปีงบประมาณ 2566

บทคัดย่อ

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่การแสดงเบิกโรง
สร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอานวยพร” เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และวิจัยเชิงคุณภาพ มี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ขั้นตอน และองค์ประกอบการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่
เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอานวย
พร”

การแสดงหนังใหญ่เริ่มมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การแสดงจะใช้ตัวหนังขนาดใหญ่เป็นตัวละคร
โดยมีผู้เชิดให้เกิดเงาบนจอ และใช้การพากย์เจรจาดำเนินเรื่อง หนังใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 2
ประเภท คือ หนังกลางวัน และหนังกลางคืน องค์ประกอบในการแสดงหนังใหญ่ ประกอบด้วยศิลปะ 5
แขนง คือ หัตถศิลป์ นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ วาทยศิลป์ และดุริยางคศิลป์

การเบิกหน้าพระ หมายถึง การไหว้ครูก่อนการแสดงหนังใหญ่ โดยจะตั้งเครื่องบัตพลีถวาย
ตามโบราณเพื่อสวดสมิถมงคลของผู้แสดง พิธีไหว้ครูเริ่มด้วยการเชิญหนังครุ 3 ตัว คือ ตัวฤๅษีอยู่กลาง
ระหว่างพระนารายณ์และพระอิศวร วางไว้หน้าจอ เมื่อตั้งตัวหนังเตรียมเครื่องบัตพลี คนเชิดหนังจะ
เข้ามานั่งบริเวณปริมพิธีซึ่งอยู่หน้าจอหนัง หัวหน้าคณะจะเป็นผู้เริ่มต้นทำพิธี เริ่มด้วยจุดเทียน 3 ดอก
ไปปักที่ตัวหนังครุทั้ง 3 ตัว และส่งเทียนให้หัวหน้านางปีพาทย์ 1 เล่ม เพื่อให้ไปปักที่ตะโพน จากนั้น
หัวหน้าคณะ จะกล่าวเชิญเทพยดาและบริวารที่ประจำทิศทั้งสี่ทิศมาสถิตยังบริเวณที่แสดง หลังจาก
กล่าวเชิญเทพยดาจบ ก็จะไหว้ 3 ครั้ง จากนั้นคนพากย์ก็ว่าบทไหว้ครู 3 ตอน หรือที่เรียกว่า 3 ทวย
ตอนนี้คนเชิดจะออกมาเชิดหนังเจ้าทั้ง 2 องค์ ส่วนตัวฤๅษีจะเชิญกลับไปไว้ที่เตรียมไว้ ซึ่งอยู่หน้าจอ
หนัง เมื่อคนพากย์ว่าจบทวยหนึ่ง พิณพาทย์ก็ทำเพลงเชิดที่หนึ่ง จนครบ 3 ทวย เมื่อคนพากย์ พากย์
บทไหว้ครูทั้ง 3 ทวย จบแล้ว หัวหน้าคณะจะเจิมหนังเจ้า และเชิดหนังไปเก็บไว้ในโรง เป็นอันเสร็จพิธี
ไหว้ครู และจะต่อด้วยการเล่นจับลิ้งหัวคำเป็นการแสดงเบิกโรง

การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร มีหลักและวิธีการประดิษฐ์ กระบวนท่ารำโดยคำนึงถึงหลักการเชิด และท่าเต้นของการเล่นหนังใหญ่ โดยแบ่งการประดิษฐ์ท่ารำ ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การประดิษฐ์ท่ารำออกสู่ด้านหน้าเวทีด้วยเพลงหน้าพาทย์เหาะ เปรียบเสมือนเป็นการเดินทางของเหล่าเทวดา นางฟ้ามาชุมนุมกัน, ขั้นตอนที่ 2 การประดิษฐ์ท่ารำ ประกอบบทร้อง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรำประกอบบทร้องด้วยการพากย์รล ซึ่งใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ฉบัง 16 และช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องใน เพลงเวสสุกรรม โดยใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ยานี 11, ขั้นตอนที่ 3 การ ประดิษฐ์ท่ารำและการแปรแถว ในทำนองเพลงเร็ว แสดงให้เห็นถึงการจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า นอกจากนี้ยังได้นำนาฏยศัพท์สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาสอดแทรกและเป็นต้นแบบใน การคิดประดิษฐ์ท่ารำด้วย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่อการ
แสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยการ” ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ
ด้านการแสดงหนังใหญ่ทุกท่าน ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยนี้

งานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยคามอนุเคราะห์ของรองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย
จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์
ผลงาน

กราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ดนตรีและคีตศิลป์ไทย ของสถาบันบัณฑิตพัฒน
ศิลป์และสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ที่ให้ข้อมูลสำคัญส่งผลให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ รองคณบดี คณาจารย์ และบุคลากรคณะศิลป
นาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน
สร้างสรรค์มาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
(สกว.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(ข)
กิตติกรรมประกาศ.....	(ง)
สารบัญ.....	(จ)
สารบัญภาพ.....	(ช)
สารบัญตาราง.....	(ฉ)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	2
3. ขอบเขตของการวิจัย	2
4. วิธีดำเนินการวิจัย.....	2
5. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 บรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1. ความเป็นมาและความสำคัญของหนังใหญ่	8
1.1 หนังใหญ่ในประเทศไทย	8
1.2 ประเภทของหนัง	13
1.3 องค์ประกอบในการแสดงหนังใหญ่	17
2. การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครูหนังใหญ่) หนังใหญ่.....	23
2.1 ความหมายของการเบิกหน้าพระ	23
2.2 องค์ประกอบในการเบิกหน้าพระ	24
2.3 ขั้นตอนและวิธีการเบิกหน้าพระ	28
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	30
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
5. กรอบแนวคิดงานวิจัย	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	35
1. การศึกษาข้อมูลทางวิชาการ	35
1.1 ภาคทฤษฎี.....	35
1.2 ภาคสนาม	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	36
2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยวิธีการบันทึกเสียง	36
2.2 แบบประเมินผลงานสร้างสรรค์	36
3. การตรวจสอบข้อมูล	36
3.1 ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ	36
3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับไม่มีโครงสร้าง	36
3.3 ข้อมูลการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม กับไม่มีส่วนร่วม	36
3.4 ข้อมูลการประเมินผลงานสร้างสรรค์เพื่อประเมินคุณภาพการแสดง	36
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	37
5. การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร”	37
5.1 แนวคิดและแรงบันดาลใจ	37
5.2 การประพันธ์บท และบรรจุเพลงสำหรับการแสดง	37
5.3 การสร้างสรรค์ และกำหนดเครื่องแต่งกาย	39
5.4 การกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดง	40
5.5 การคัดเลือกผู้แสดง	44
6. การนำเสนองานวิจัย	44
บทที่ 4 ผลการวิจัย	47
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	91
รายการอ้างอิง	94

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 พระฤๅษี.....	24
2 พระนารายณ์.....	25
3 พระอิศวร.....	25
4 กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	32
5 เครื่องแต่งกายสำหรับนักแสดงเชิดหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร.....	39
6 หนังใหญ่รูปเทวดาตัวที่ 1	40
7 หนังใหญ่รูปเทวดาตัวที่ 2.....	41
8 หนังใหญ่รูปนางฟ้าตัวที่ 1.....	42
9 หนังใหญ่รูปนางฟ้าตัวที่ 2.....	43

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จังหวัดที่ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์.....	11
2 ประเภทของหนังใหญ่	13
3 ประเภทของหนังบพ	14
4 ประเภทของหนังที่เรียกชื่อตามลักษณะของงาน.....	16
5 ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ในอดีตและปัจจุบัน	20
6 กระบวนทำรำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (เพลงเหาะ)	51
7 กระบวนทำรำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (พากย์).....	58
8 กระบวนทำรำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (เพลงเวสสุกรรม)..	69
9 กระบวนทำรำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (เพลงเร็ว).....	84

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การแสดงมรสพของไทยที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมีย่อมมาหลายชนิด จากหลักฐานพงศาวดารพบว่า มีการจัดแสดงในงานสำคัญอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งโขน ละคร หุ่น จำอวด หนังไทย หนังตะลุง รวมถึงการแสดงหนังใหญ่ สำหรับการแสดงหนังใหญ่มีข้อสันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา แสดงเรื่องรามเกียรติ์เช่นเดียวกับการแสดงโขน เพื่อเป็นการสรรเสริญพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ และเนื้อเรื่องสอดแทรกหลักคุณธรรมเพื่อให้ข้อคิดคติสอนใจแก่ผู้ชมตามหลักการของเรื่อง ที่ยึดถือในเรื่องของธรรมะย่อมชนะอธรรม นอกจากนี้หนังใหญ่เกิดขึ้นจากการรวมศาสตร์ และศิลป์ไว้หลายแขนง ทั้งวรรณศิลป์ หัตถศิลป์ วาทยศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และนาฏศิลป์ จึงทำให้หนังใหญ่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อให้คงอยู่เป็นมรดกของชาติสืบไป

กระบวนการแสดงหนังหรือหนังใหญ่นั้นการเล่นกับแสงจนทำให้เกิดเงา ซึ่งปรากฏว่ามีการแสดงหนังอยู่หลายภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะประเทศทางแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ต้นเค้าของการแสดงมาจากฉายานาฏกะ ซึ่งเป็นการแสดงชนิดหนึ่งของอินเดีย ปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทและคัมภีร์มหาภารตะในยุคต่อมา การจัดแสดงหนังใหญ่ของไทยนั้นนับเป็นเรื่องยากลำบากด้วยข้อจำกัดหลายประการทั้งในเรื่องของสถานที่แสดง จะต้องใช้พื้นที่กว้างขวางเพื่อตั้งจอซึ่งผ้าขาวขนาดใหญ่ให้คนดูสามารถมองเห็นเงาของตัวหนังใหญ่ได้ชัดเจน ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงที่มีขนาดใหญ่และในบางครั้งปรากฏว่าต้องใช้วงดนตรีประกอบถึง 2 วง โดยตั้งอยู่ด้านซ้ายและขวาของโรงเพื่อให้คนดูได้รับอรรถรสของการแสดงผ่านการดูและการฟังได้อย่างเต็มที่ การสร้างตัวหนังต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านหัตถศิลป์ โดยจะต้องสามารถออกแบบวาดลาย แกะสลักผ่านหนังด้วยความประณีตงดงาม กรรมวิธีในการสร้างหนังใหญ่มิซับซ้อนมากมาย ทั้งการคัดเลือกหนังที่จะนำมาใช้ทำตัวหนัง การฟอกหนัง การลงสีดำหรือการลงสีตัวหนังที่ใช้เล่นในตอนกลางวัน การลงลาย การสลัก การติดไม้คาบหนัง จึงจะถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นกระบวนการสร้างตัวหนัง

กระบวนการแสดงหนังใหญ่ มีสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติเป็นจารีตก่อนการแสดงคือ ต้องมีการไหว้ครูก่อนการแสดงหรือที่เรียกกันว่า “เบิกหน้าพระ” มีการเบิกตัวหนังเป็นเทพเจ้าทั้งสามองค์ รวมถึงการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ การพากย์ประกอบการไหว้ครูและเล่นเบิกโรงจับลิ้งหัวคำตามลำดับ เหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์คิดต่อยอดรูปแบบการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจมากยิ่งขึ้นและยังสามารถนำออกแสดงได้ในหลายโอกาส เพื่อเป็นการฟื้นฟู และเผยแพร่ศิลปะแขนงนี้ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ภายใต้การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ขั้นตอน และองค์ประกอบการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่
- 2.2 สร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร”

3. ขอบเขตของการวิจัย

การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาได้แก่ การแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแสดงหนังใหญ่

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร” มาจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแสดงหนังใหญ่ โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงข้อมูล และวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดง จากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ
2. สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ห้องสมุดศูนย์รักศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
5. ห้องสมุดคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน และกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และการรายงานจากผลการศึกษา

4.1 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์การแสดง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการเรียบเรียง วิเคราะห์ และสร้างสรรค์การแสดง โดยมีเนื้อหาเฉพาะการแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแสดงหนังใหญ่ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- การศึกษาเอกสาร

ศึกษาข้อมูลเอกสารจากหนังสือ ตำรา และบทความทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแสดงหนังใหญ่

- ศึกษาภาคสนาม

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทยและดุริยางคศิลป์ไทย เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาสร้างสรรค์การแสดง โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเดียว

- ศึกษาจากการชมการแสดง

ผู้วิจัยได้แนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการศึกษาจากการชมการแสดง ดังนี้

- 1.3.1 วิดีทัศน์การแสดงหนังใหญ่วัดบ้านดอน ตอน สืบสานตำนานหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง
- 1.3.2 วิดีทัศน์การแสดงหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี
- 1.3.3 วิดีทัศน์การแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้ามาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลการศึกษาเป็นความเรียง เรียบเรียงเป็นรูปเล่มเอกสารทางวิชาการ และสร้างสรรค์การแสดง โดยมีการจัดลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้

- การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

เมื่อค้นคว้าข้อมูลที่เป็นเอกสาร ทั้งวิทยานิพนธ์ หนังสือ งานวิจัย นำข้อมูลที่เป็นเรื่องเดียวกันมารวบรวม และวิเคราะห์หาสิ่งที่ตรงกันมากที่สุด

- การวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม

เมื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย หัตถศิลป์ไทย และดุริยางคศิลป์ไทย นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมแล้ววิเคราะห์

- การจัดลำดับหมวดหมู่ และแปลงความหมายของข้อมูล

จัดแบ่งแยกข้อมูลชนิดเดียวกัน แล้วนำข้อมูลที่ได้แต่ละหัวข้อมารวบรวมกันเพื่อ
ได้ข้อความที่สมบูรณ์ เกิดเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่
นาฏกรรมอำนาจพร”

4.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์
มีความถูกต้องแม่นยำ และสามารถอ้างอิงได้ โดยผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด ดังนี้

- ข้อมูลด้านทฤษฎี

สำหรับข้อมูลด้านทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ
ข้อมูลโดยการอ่าน สรุป และการเรียบเรียงข้อมูล

- ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์

ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำมาถอดความแล้วพิมพ์เป็นตัวอักษร รวมทั้ง
เรียบเรียงเป็นสำนวนทางวิชาการ และให้เจ้าของข้อมูลตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยัน
ความถูกต้องของข้อมูล

4.4 การรายงานผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสรุปผลเป็นเอกสารวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏในเอกสาร
งานวิจัยทั้งหมด ได้ผ่านกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์อย่างละเอียด โดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาและความสำคัญของหนังใหญ่

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาข้อมูลทางวิชาการ

การกำหนดกรอบแนวคิด

การสร้างสรรค์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร”

การนำเสนองานวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

องค์ประกอบการแสดงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร”

ผู้แสดง

เครื่องแต่งกาย

ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ดนตรีและเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง

บทร้อง

การใช้พื้นที่ในการแสดง

นาฏยศัพท์

กระบวนการทำการแสดงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร”

วิเคราะห์กระบวนการทำร่ำตามหลักแนวคิดทฤษฎี

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผล

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ประวัติผู้วิจัย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร หมายถึง การแสดงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการศึกษาข้อมูล การแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการแสดงหนังใหญ่ มาพัฒนารูปแบบกระบวนการทำร่ำและการแสดงให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนึ่งใหญ่
- 6.2 เกิดการแสดงชุดใหม่ที่ใช้สำหรับแสดงในการเบิกโรงเชิดหนังใหญ่
- 6.3 เป็นแนวทางในการต่อยอดสร้างสรรค์การเชิดหนังใหญ่ รวมถึงการแสดงแสงเงาในรูปแบบต่าง ๆ

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่อนุรักษ์กรรม อำนวยพร” เป็นการแสดงที่ได้แนวคิดมาจากการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ อันเป็นจารีตที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่อดีต และนำมาต่อยอดเป็นการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ที่มีความแปลกใหม่น่าสนใจ เพื่อเผยแพร่อนุรักษ์กรรมแขนงนี้ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทั้งเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านหนังใหญ่ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน ดังที่ผู้วิจัยนำมารวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของหนังใหญ่
2. การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครูหนังใหญ่) หนังใหญ่
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดงานวิจัย

“หนังใหญ่” เป็นมหรสพที่มีความเป็นมายาวนานหลายร้อยปี การแสดงชนิดนี้เผยแพร่อยู่ในทวีปเอเชีย นับตั้งแต่วัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมจากอาณาจักรศรีวิชัย โดยการใช้แผ่นหนังวัวฉลุเป็นรูปตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ และมีไม้ผูกทาบตัวหนังไว้ทั้งสองข้าง เพื่อให้ตัวหนังตั้งตรงไม่งอ ทำให้มีคั่นยื่นลงมาใต้ตัวหนังเป็นสองข้างสำหรับจับถือและยกได้ถนัด สถานที่เล่นจะปลูกโรงผ้าใช้ผ้าขาวคาดเป็นจอ ส่วนด้านหลังจอจะจุดไฟและก่อไฟไว้ เพื่อเกิดแสงทำให้เห็นเงาตัวหนังซึ่งมีลวดลายวิจิตรมาติดอยู่ที่จอผ้าขาว การเชิดนั้นคนเชิดต้องเดินไปตามจังหวะดนตรีและบทพากย์บทเจรจา จึงกล่าวได้ว่า หนังใหญ่เป็นมหรสพที่ประกอบไปด้วยศิลปะหลายแขนงดังที่ผู้วิจัยจะอธิบายความเป็นมาในหัวข้อต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของหนังใหญ่

จากการศึกษาข้อมูล โครงการวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เรื่อง หนังใหญ่ ของ คมสันต์ สุทนต์ (2557) กล่าวได้ว่า หนังใหญ่มีต้นเค้าโครงมาจากศาสนาฮินดู – พราหมณ์ ของประเทศอินเดีย เมื่อมีงานหรือเทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ เช่น เทศกาลวิชัยมี คือ เทศศุห์รา เป็นงานเฉลิมฉลองใหญ่ในช่วงประมาณเดือนตุลาคม จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงชัยชนะของพระรามที่มีต่อราพณาสูรหรือทศกัณฐ์ ในช่วงเทศกาลนี้จะมีการแสดงทุก ๆ คำ เรียกว่า รามลีลา จนกระทั่งวันสุดท้ายเรื่องที่จะแสดง เป็นตอนที่พระรามสังหารทศกัณฐ์ นอกจากนั้น มีเทศกาลที่ชื่อว่า ทิวาลี หรือเทศกาลลอยกระทิปี คล้าย ๆ กับลอยกระทง ซึ่งในช่วงนั้นชาวอินเดียจะลอยดวงไฟหรือกระทิปีในแม่น้ำ และตกแต่งบ้านด้วยดวงไฟกระทิปีประดับพร้อมกันทั้งเมืองเพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง และต้อนรับการกลับมาของพระราม นอกจากนี้ยังมีการให้รูปเคารพที่เทพเจ้านับถือ และขนมมงคลแก่กันและกัน จึงกล่าวได้ว่าพระราชพิธี 12 เดือน ที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ปรากฏพระราชพิธีจองเปรียง ภูมิณเฑียรบาล สมัยพระเจ้าอู่ทอง และหากย้อนกลับไปอาณาจักรสุโขทัยในเวลานั้น ยุคของพระยาลิไท มีการแต่งตั้งพราหมณ์ในพระราชสำนักตำแหน่งพระศรีมโหสถพระ มหาราชครูปุโรหิตเพื่อถวายความรู้ คำปรึกษาราชการต่าง ๆ และมีการพระราชพิธีตามคำภีร์พระประเวท และพระราชพิธีสิบสองเดือน และสมัยนี้มีการสร้างเทวรูปสัมฤทธิ์ขึ้นหลายองค์ เช่น พระอิศวร พระนารายณ์ เป็นต้น จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่าการแสดงหนังใหญ่ อาจจะมีเค้าโครงมาจากพิธีกรรมดังกล่าวตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยู่อยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

1.1 หนังใหญ่ในประเทศไทย

หนังใหญ่ เป็นศิลปะการแสดงที่เก่าแก่ชนิดหนึ่งของไทยกล่าวกันว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่หลักฐานการแสดงหนังใหญ่เริ่มมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) การแสดงที่ใช้ตัวหนังขนาดใหญ่เป็นตัวละครโดยมีผู้เชิดให้เกิดเงาบนจอ และใช้การพากย์ การเจรจา ดำเนินเรื่องหลักฐานที่กล่าวถึงหนังใหญ่ที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏอยู่ในภูมิณเฑียรบาล สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ หนังใหญ่จึงได้รับการยกย่องว่าเป็น มหรสพชั้นสูง มักจัดขึ้นในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีอภิเษกของกษัตริย์และเจ้านาย พระราชพิธีเกี่ยวกับความตาย และการแสดงในงานสมโภชต่าง ๆ เนื้อเรื่องที่แสดงมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์และวีรกรรม เช่น มหาภารตะ รามเกียรติ์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียกหนังใหญ่ว่า “หนัง” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ประวัติหนังใหญ่สมัยอยุธยา

- พ.ศ. 1910 สมัยพระเจ้าอู่ทองพระราชพิธีจองเปรียงลดชุด ลอยโคมลงน้ำ ในกวมเทียรบาลอยุธยา กล่าวถึงหนังระบำ และหนังกลางคืน สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พระราชพิธีจองเปรียง

- พ.ศ. 2200 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระราชานิพนธ์สมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ (ศรีปราชญ์แต่ง) ใช้เป็นบทพากย์หนัง หนังสือจินตตามณี พระโหราธิบดีแต่ง กล่าวถึงชื่อ บทพากย์หนังอยุธยา รามเกียรติ์คำฉันท์ ได้แก่ 1. บทตอนที่พระอินทร์ให้พระมาตุลีนำรถมาถวายพระราม ในสนามรบ 2. ตอนพระรามกับพระลักษณ์คร่ำครวญติดตามนางสีดา 3. ตอนพรรณมาถึงมหาบาตลูกทศกัณฐ์ 4. บทตอนพิเภกครวญถึงทศกัณฐ์เมื่อทศกัณฐ์ล้ม

- พ.ศ. 2275-2230 สมัยสมเด็จพระบรมโกศ ปุณโณวาทคำฉันท์ ของพระมหานาค กล่าวถึงเล่นหนังเรื่องรามเกียรติ์ตอนศึกไมยราพ งานสมโภชพระพุทธบาท

1.1.2 ประวัติหนังใหญ่สมัยกรุงธนบุรี

- พ.ศ. 2313 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชานิพนธ์รามเกียรติ์ 4 ตอน ใช้แสดงหนัง ละคร โขน ได้แก่ 1. ตอนพระมงกุฎ 2. ตอนหนุมานเกี้ยวนางวานริน 3. ตอนท้าวมาลีวราชว่าความจนทศกัณฐ์เข้าเมือง 4. ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีกรวดทราย

- พ.ศ. 2322 ฉลองสมโภชรับพระแก้วมรกตกล่าวถึงหนัง (ไทย) ที่จัดแสดงระหว่างระทา 9 โรง รวมถึงมีหนังจีนและหนังกลางวัน

ในสมัยกรุงธนบุรี แม้จะอยู่ในยุคฟื้นฟูบ้านเมืองหลังจากเผชิญภัยอันตรายหลังการเสียกรุง แต่ปรากฏหลักฐานในวาระเฉลิมฉลองครั้งสำคัญ เมื่อ พ.ศ. 2322 คราวรับพระแก้วมรกตที่เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก อันเชิญมาจากกรุงเวียงจันทน์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าให้จัดการมหรสพสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ นับแต่โปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมาที่ท่าเจ้าสนุกจังหวัดสระบุรี และเมื่อพระแก้วมรกตมาถึงกรุงธนบุรี และประดิษฐานอยู่ ณ วันอรุณราชวรารามโปรดเกล้า ฯ ให้กระทำ “...มหันตสักการสมโภชเป็นอันมาก” ตลอดพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน จากเอกสารหมายรับสั่งกรุงธนบุรี กล่าวถึงงานมหรสพครานั้นว่า ในบางคืนมีหนังที่จัดแสดงระหว่างระทาดอกไม้ไฟ พร้อมกันถึง 9 โรง โดยระบุว่าเป็นหนังไทย เพราะยังมีหนังจีน แสดงประชันอีก 2 โรง ร่วมกับการแสดงต่าง ๆ ทุกประเภท นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีการแสดงหนังกลางวันในบางวันอีกด้วย

ส่วนหนึ่งไทยที่มีได้จัดแสดงในพื้นที่ระหว่างระทากีมีการแสดงทุกวัน โดยระบุไว้ว่าเป็นหนังไทยโรงใหญ่ (คมสันต์ สุทนต์, 2557, น. 12)

1.1.3 ประวัติหนังใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 ทำให้ศิลปะการแสดง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ถูกทำลายเสียหายไปมากและมีการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปราบกฏหลักฐาน ในการแสดงหนังใหญ่ ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง อิเหนา เพื่อใช้แสดงเพิ่มขึ้นนอกจากรื่องรามเกียรติ์

สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีหลักฐานการสร้างตัวหนังใหญ่และบทรชนกรรม ที่ใช้เรื่องรามเกียรติ์ หนังใหญ่ที่มีการสร้างขึ้นในสมัยนี้เป็นหนังใหญ่ที่เรียกว่า หนังกลางคี่น 2 สำนัก คือ หนังใหญ่ชุดพระนครไหวของวัดพลับพลาไชยจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งถูกไฟไหม้เกือบหมดเมื่อนำมาเก็บไว้ ณ ฝาผนังโรงละครแห่งชาติหลังเก่าเมื่อ พ.ศ. 2503 และหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง หนังใหญ่ทั้งสองแห่งนี้มีความคล้ายคลึงกัน

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผู้สนใจค้นพบหนังใหญ่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมุทรสงคราม ราชบุรีสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการสร้างหนังใหญ่ แต่ที่พบจะเป็นหนังกลางวัน มีการแกะสลักตัวหนัง ลวดลายคล้ายคลึงกัน หนังชุดนี้การสร้างมีระยะเวลาใกล้เคียงกัน มีอายุประมาณร้อยปีเศษ พบ 2 แห่ง คือ หนังใหญ่ของวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีและหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี แต่ในปัจจุบันมี 3 คณะ คือ หนังใหญ่วัดขนอน อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดสิงห์บุรี และหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดสิงห์บุรี หนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอบางบาล จังหวัดระยอง และมีคณะโขนหลวงสังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมอีกด้วย

หนังใหญ่วัดขนอน อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี มีประวัติว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 พระครูศรีมหาสมุทร เจ้าอาวาสร่วมกับครูได้สร้างตัวหนังขึ้น เช่น เรื่องรามเกียรติ์ ตอนหนุมานถวายแหวน ศีกสหัสกุมาร ศีกประลัยกัลป์ เป็นต้น หนังชุดเดิมนี้นี้ เหลืออยู่ 313 ตัว ได้มีการอนุรักษ์และจัดสร้างชุดใหม่ สำหรับใช้ในการเล่นแทนของเดิม โดยทางวัดได้ตั้งพิพิธภัณฑหนังใหญ่ให้เป็นแหล่งศึกษา และนำออกแสดงด้วยชุดใหม่

หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดสิงห์บุรี ตามประวัติว่าครูเปีย คณะหนังใหญ่จากอยุธยาได้ถวายตัวหนังชุดหนึ่งให้หลวงพ่อเรียง เจ้าอาวาส เมื่อ พ.ศ. 2418 รวมทั้งหัดการแสดง

หนังให้คนในชุมชนด้วย หนังใหญ่ของที่นี่มีชุดเบิกโรงคือ ลิงจับหัวค่าง รามเกียรติ์ ตอนศึกอินทรชิต (นาคบาท) ศีกวิรุณจำบัง ศีกใหญ่ และศีกพระมงกุฎ พระลบ จำนวนประมาณ 270 ตัว ปัจจุบัน มีการฝึกการแสดง และสร้างตัวหนังขึ้นใหม่โดยฝีมือคนในชุมชน

หนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อ พ.ศ. 2431 พระยาศรีสมุทรโภคชัยโชคชิตสงคราม เจ้าเมืองระยอง ได้ซื้อตัวหนังชุดหนึ่งมาจากพัทลุง ,หนังเจ้าชุดเบิกโรง รามเกียรติ์ ตอนศึกพรหมาศ ทศกัณฐ์สังเมือง สีดาลุยไฟ กำเนิดสองกุมาร ปล่อยม้าอุปการ และพระพรตพระสัตรูตรบพระมงกุฎ พระลบ ทางวัดจัดตั้งพิพิธภัณฑท์เก็บรักษาหนังชุดเก่า เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ หนังใหญ่จากที่ต่าง ๆ ได้แก่ วัดพลับพลาชัย จังหวัดราชบุรี วัดประศุก จังหวัดสิงห์บุรี วัดบางน้อยจังหวัดสมุทรสงคราม วัดตะเคียน จังหวัดลพบุรี ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 9 ได้มีการสร้างหนังใหญ่ขึ้นชุดหนึ่ง โดยใช้ต้นแบบจากหนังใหญ่ชุดพระนครไหว สร้างจำนวน 130 ตัว เพื่อเป็นมหรสพประจำรัชกาล หลังจากการสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2539 ได้ออกแสดงในงานสมโภชน์ที่สำคัญเป็นครั้งคราว

จากการศึกษาข้อมูล โครงการวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เรื่อง หนังใหญ่ ของ คมสันต์ สุทนต์ (2557) พบว่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏการแสดงมหรสพหนัง จากเอกสารและคำบอกเล่าใน 9 จังหวัด 34 ชุมชน ดังที่ผู้วิจัยนำมาสรุปในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จังหวัดที่ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

จังหวัด	สถานที่แสดงมหรสพหนังใหญ่
กรุงเทพมหานคร	1. วัดอินทารามวรวิหาร 2. สำนักการสังคีต กรมศิลปากร 3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร 4. คลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 5. ศูนย์วัฒนธรรม
พระนครศรีอยุธยา	1. วัดกษัตราธิราช อ.พระนครศรีอยุธยา 2. วัดพระญาติการาม อ.พระนครศรีอยุธยา 3. วัดตะกุก อ.บางบาล

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 1 จังหวัดที่ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ต่อ)

จังหวัด	สถานที่แสดงมหรสพหนังใหญ่
พระนครศรีอยุธยา	4. วัดโคกเสื่อ อ.เสนา 5. คณะหนังใหญ่ ครุวน เกิดผล อ.บางบาล 6. แหล่งค้นพบพระปฐนัง อยุธยา (ศิลปะเทียบเคียงหนังใหญ่)
จังหวัดลพบุรี	1. วัดตะเคียน อ.เมืองลพบุรี 2. วัดสำราญ อ.เมืองลพบุรี 3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ 4. วัดดาบโคงธนู อ.เมืองลพบุรี
สิงห์บุรี	1. วัดตึกกราชา อ.เมืองสิงห์บุรี 2. วัดสว่างอารมณ์ อ.เมืองสิงห์บุรี 3. วัดประศุก อ.อินทร์บุรี 4. วัดเชตวัน อ.อินทร์บุรี 5. พิพิธภัณฑ์แห่งชาติอินทร์บุรี (วัดโบสถ์ พระอารามหลวง)
อ่างทอง	1. วัดบ้านอิฐ อ.เมือง 2. ชุมชนหนังใหญ่เมืองอ่างทอง (ลูกหลานศิลปินหนังใหญ่ ครูคร้าม, ครูคล้าย, ครูกรด, ครูละม่อม, ครูล่า ไตรนาวิ, แม่สังวาล ช้างงาม) 3. พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ ครูวีระ มีเหมื่อน อ.สามโก้ 4. บ้านเอกราช ป่าโมก (แหล่งซื้อหนัง)
สมุทรสงคราม	1. วัดบางน้อย อ.บางคนที 2. บ้านครูสงัด ใจพรหม อ.บางคนที 3. วัดภุมรินทร์กุฎีทอง อ.อัมพวา 4. วัดราษฎร์บูรณะ อ.อัมพวา 5. ชุมชนช่างหนังใหญ่ครูดี (บิดาหมื่นไพละพจมาน) 6. บ้านพญาซอ ครูสมพร เกตุแก้ว อ.บางคนที

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 1 จังหวัดที่ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ต่อ)

จังหวัด	สถานที่แสดงมหรสพหนังใหญ่
ราชบุรี	1. วัดขนอน อ.โพธาราม
เพชรบุรี	1. วัดพลับพลาชัย อ.เมืองเพชรบุรี
ระยอง	1. วัดบ้านดอน อ.เมืองระยอง 2. วัดจันทอุดม (วัดเก้ง) อ.เมืองระยอง

ที่มา : ผู้วิจัย

กล่าวได้ว่า ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ทั้งสิ้น 9 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี และระยอง ซึ่งเป็นมรดกของแผ่นดินที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ส่วนมากจะแสดงเรื่องราวเกียรติ ซึ่งหนังโรงใหญ่สุดหรือการแสดงครั้งหนึ่งต้องมี 610 ตัว หนังใหญ่สามารถแบ่งประเภทได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

1.2 ประเภทของหนัง

ชื่อเรียกการแสดงหนังใหญ่ในแต่ละท้องถิ่น มีความใกล้เคียงกันเพราะโดยสามัญเรียกว่าหนังใหญ่ แต่เมื่อเริ่มศึกษาจำเพาะเจาะจงไปในเวลาที่ต่างกัน ศัพท์ที่ใช้ในการถ่ายทอดการแสดงรวมถึงช่างหนังใหญ่ ในแต่ละชุมชนก็มีความแตกต่างจากการลงรายละเอียดมากขึ้น เป็นชื่อเรียกการแสดงหนังใหญ่ที่อาจจะดูต่างจากนักวิชาการรุ่นครูได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่คำเรียกหนังใหญ่ที่นำมาเสนอเหล่านี้เป็นมุขปาฐะ ที่สืบเนื่องกันมาตามความเข้าใจเฉพาะถิ่น (คมสันต์ สุทนต์, 2557, น. 48) และจากการศึกษาข้อมูลเรื่อง “หนังใหญ่ ครูวีระ มีเหมือน” ของสถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปข้อมูลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ประเภทของหนังใหญ่

ชื่อเรียก	คำอธิบาย
1. หนังกลางวัน	หนังที่ใช้เชิดเวลากลางวัน จะลงสีมากเรียกว่า สีเบญจรงค์ (5 สี) และปิดทองคำเปลวในส่วนที่เป็น

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 2 ประเภทของหนังใหญ่ (ต่อ)

ชื่อเรียก	คำอธิบาย
	สีทอง เชิดในเวลากลางวันโดยเฉพาะ ถ้านำไปเชิดกลางคืน ตัวหนังจะไม่สวยเพราะแสงผ่านไม่ได้ เนื่องจากปิดทองคำเปลวไว้
2. หนังกลางคืน	หนังที่ใช้เชิดในเวลากลางคืน จะลงสีขาว ดำ และสีอื่นเล็กน้อย สีขาวคือสีของหนัง สีดำใช้แซมเล็กน้อย หน้อกับน้ำมันยาง หรือน้ำข้าวผสม แล้วทาตัวหนัง

ที่มา : ผู้วิจัย

กล่าวได้ว่า หนังใหญ่แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ หนังกลางวัน และหนังกลางคืน มีลักษณะที่แตกต่างกัน จากวิธีการผลิตตัวหนัง เช่น หนังกลางวันมีการลงสีที่เรียกว่า สีเบญจรงค์และใช้ทองคำเปลวมาลงสีปิดตัวหนัง ส่วนหนังกลางคืน ลงเพียง 2 สีคือ สีขาว สีดำ และสีอื่นเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ ทั้งหนังกลางวันและหนังกลางคืน มีช่วงเวลาที่ใช้ในการแสดงแตกต่างกัน แต่หนังใหญ่ทั้งสองประเภทนี้ ก็คือหนังบททั้งสิ้น ดังที่ผู้วิจัยนำมาสรุปได้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ประเภทของหนังบท

ชื่อเรียก	คำอธิบาย
1. หนังเมือง	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ออกว่าราชการบ้านเมือง
2. หนังปราสาท	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง อยู่ในปราสาทต่าง ๆ
3. หนังโลม	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง เข้าบทรัก
4. หนังเฝ้า	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง นั่งเฝ้าพนมมือ
5. หนังง่า	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ทำหေး หรือเงื่ออาวุธ (ภาษาหนังเรียกตี)
6. หนังคะเนจร	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ในท่าเดิน

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ประเภทของหนังสือ (ต่อ)

ชื่อเรียก	คำอธิบาย
7. หนังสือ	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง รบกันเป็นภาพคู่ หรือ สองคู่ก็ได้ เป็นท่าจับ ในจับที่หนึ่ง จับนั่ง คือท่ารบ หรือต่อสู้กันห่าง ๆ จับที่ 2 คือ ท่าต่อสู้กันแบบ ประชิดตัว จับที่ 3 คือท่าต่อสู้เข้าวงในกอดรัดพิดย จับที่ 4 (จับล้ม) หรือท่าเพรี้ยงพล้ำ ซึ่งมี กระบวนการรบทั้งเจ้าและไพร่
8. หนังสือ	เป็นรูป กังศร
9. หนังสือ	เป็นรูปเพลงศร
10. หนังสือ หรือหนังสือ	เป็นรูป พลทหารถืออาวุธทำต่าง ๆ ในภาพหนึ่งจะมีหลายตัว และชื่อพาหนะที่แตกต่างกัน
11. หนังสือ	เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ที่ทรงรถเทียมด้วยสัตว์ต่าง ๆ
12. หนังสือ	เป็นรูปต่าง ๆ ที่บันทึกกับหลายพวกหลายหมู่เหล่า เช่น นาค ครุฑ คนธรรพ์ วิยาธร ราชมัล ผู้คุม ตะแลงแกง โรงพิธี บวงสรวง สิ่งประกอบในโลก และสวรรค์ มนุษย์ บาดาล สรรพสัตว์ ตัวตลก อาวุธต่าง ๆ

ที่มา : ผู้วิจัย

สรุปได้ว่า หนังสือทั้งหมด 12 ชนิด ได้แก่ หนังสือ หนังสือปราสาท หนังสือโลม หนังสือผ้า หนังสือกระดาษ หนังสือคนเฒ่า หนังสือจับ หนังสือกัง หนังสือเพลง หนังสือคนหรือหนังสือสมุท หนังสือรถ และหนังสือเปิดเตลิด ความแตกต่างของหนังสือแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนนั้น ๆ เช่น หนังสือรถเป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ทรงรถเทียมด้วยสัตว์ต่าง ๆ หนังสือปราสาท เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง อยู่ในปราสาทต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การแบ่งประเภทของหนังสือที่เป็นมหรสพหลวงนั้น มีการเรียกตามลักษณะของงานที่แตกต่างกันออกไปอีก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ประเภทของหนังที่เรียกชื่อตามลักษณะของงาน

ชื่อเรียก	คำอธิบาย
1. หนังเล็ก	มีขนาดสูงประมาณ 60 เซนติเมตร ใช้เชิดในงาน เวลาจุดดอกไม้ไฟ เหตุที่ใช้หนังตัวขนาดเล็ก สำหรับเชิด เพราะโรงหนังจะอยู่ระหว่างต้นระทา (ร้านดอกไม้ไฟ) ซึ่งต้นระทามีมากหรือน้อยก็ ขึ้นอยู่กับยศศักดิ์ของงานนั้น แต่ยศสูงสุดไม่เกิน 16 ต้น (16 ร้านดอกไม้ไฟ) ฉะนั้นเมื่อมี 16 ร้าน โรงมหรสพจะมี 15 โรง ประกอบด้วยโรงหนัง โรง โขน โรงละคร โรงหุ่น โรงฟ้อนร้องหลายโรง เฉพาะโรงหนังก็จะเล็กเป็นธรรมดาจอกว้างไม่เกิน 4 เมตร นอกจากนี้ เวลาเชิด จะเชิดเดินเรื่อง เหมือนหนังประเภทอื่น และเชิดเพื่อประกอบอริ ยยศ อริยศศักดิ์
2. หนังกลาง	เป็นหนังขนาดใหญ่ บางตัวมีขนาดใหญ่กว่า 120 เซนติเมตร แต่ก็มีขนาด 60 เซนติเมตรอยู่ด้วย มี ทั้งตามวัดและตามวัง ถ้าหนังที่โตขึ้นมาอีก ตั้งแต่ 90 เซนติเมตร กว้าง 130 เซนติเมตร จะเป็นของ ประจำวัดและวังต่าง ๆ
3. หนังใหญ่ฉบับหลวง	มีขนาดใหญ่ กว้างออกไปสุดเท่าที่จะหาหนังได้ ประดับสำหรับวังหลวง ซึ่งจะมีความแตกต่างจาก หนังของวังหน้าหรือวังหลัง

ที่มา : ผู้วิจัย

จากข้อมูลในตารางข้างต้น ทั้งหนังเล็ก หนังกลาง และหนังใหญ่ฉบับหลวง มีการทำหนัง การ เชิดและการลงสีเหมือนกัน แต่จะแยกประเภทตามลักษณะของงานและขนาดของหนัง เรื่องที่ใช้ประกอบการเชิด นิยมใช้เรื่อง “รามเกียรติ์” เป็นหลัก

กล่าวได้ว่า คณะแสดงหนังใหญ่ปัจจุบันมีเหลือเพียง 3 คณะ คือ หนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี และหนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมืองจังหวัดระยอง และมีคณะโขนหลวงสังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมอีกด้วย หนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีประวัติว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 พระครูศรีมหาสมุทร เจ้าอาวาสร่วมกับครูอึ้ง สร้างตัวหนังขึ้น เช่น เรื่องรามเกียรติ์ ตอนหนุมานถวายแหวน ศีกสหัสกุมาร ศีกประลัยกัลป์ เป็นต้น หนังชุดเดิมนี้อาศัยอยู่ 313 ตัว ได้มีการอนุรักษ์และจัดสร้างชุดใหม่สำหรับการใช้ในการแสดงแทนของเดิม โดยทางวัดได้ตั้งพิพิธภัณฑสถานหนังใหญ่ให้เป็นแหล่งศึกษา และนำออกแสดงหนังใหญ่ด้วยหนังชุดใหม่ หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรีตามประวัติว่าครูเปีย คณะหนังใหญ่จากอยุธยาได้ ถวายตัวหนังชุดหนึ่งให้หลวงพ่อเรื่อง เจ้าอาวาส เมื่อพ.ศ.2418 รวมทั้งหัดการแสดงหนังให้คนในชุมชน หนังใหญ่ของที่นี่มีหนังเจ้าชุดเบิกโรงคือ ลิงจับหัวค้ำ รามเกียรติ์ ตอนศึกอินทรีชิต (นาคบาท) ศีกวิรุณ จำบัง ศีกใหญ่ (มีตัวละครครบและใช้แสดงบ่อย) และศีกพระมงกุฎ-พระลบ จำนวนประมาณ 270 ตัว ปัจจุบันมีการฝึกการแสดงและสร้างตัวหนังขึ้นใหม่โดยฝีมือคนในชุมชน และหนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อ พ.ศ.2431 พระยาศรีสมุทรโกศชัยโชคชิตสงคราม เจ้าเมืองระยอง ได้ซื้อตัวหนังชุดหนึ่ง มาจากพัทลุง มีหนังเจ้า ชุดเบิกโรงรามเกียรติ์ ตอนศึกพรหมาศ ทศกัณฐ์สังเมือง สีดาลุยไฟ กำเนิดสองกุมาร ปลอยม้าอุปการ พระพรตและพระสัตรุด รบ พระมงกุฎ - พระลบ ทางวัดจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเก็บรักษาหนังชุดเก่า เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนทั่วไปด้วย

นอกจากนี้มีตัวหนังใหญ่จากที่ต่าง ๆ ได้แก่ วัดพลับพลาชัยจังหวัดเพชรบุรี วัดประศุก จังหวัดสิงห์บุรี วัดบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม วัดตะเคียน จังหวัดลพบุรี (ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์) และหนังใหญ่บางส่วนเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ส่วนในสมัย รัชกาลที่ 9 ได้มีการสร้างหนังใหญ่ขึ้นชุดหนึ่ง โดยใช้ต้นแบบจากหนังใหญ่ชุดพระนครไหว สร้างจำนวน 130 ตัว เพื่อเป็นมหรสพประจำรัชกาล หลังจากการสร้างเสร็จในพ.ศ. 2539 ได้ออกแสดงในงานสมโภชครั้ง สำคัญเป็นครั้งแรก แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้หนังใหญ่สามารถนำออกแสดงได้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.3 องค์ประกอบในการแสดงหนังใหญ่

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของหนังใหญ่พบว่ามหรสพนี้ประกอบด้วยศิลปะถึง 5 ประเภท คือ

หัตถศิลป์ สื่อด้วยฝีมือการแกะตัวหนังสือที่ผู้แกะต้องรู้จักเส้นสายลายไทยและรู้จักเรื่องราวเกียรติเป็นอย่างดี จึงสามารถเลือกใช้แผ่นหนังมาแกะสลักเป็นตัวละครเป็นฉากต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

นาฏศิลป์ ผู้เชิดหนังนับว่าเป็นผู้สร้างชีวิตให้กับตัวหนังดังนั้นทักษะของผู้เชิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ ต้องรู้จักดนตรีไทยและผ่านการฝึกฝนท่าทางต่าง ๆ ทั้งท่าเดิน ท่าเต้น การโยกตัวการเชิดตัวหนังให้เข้ากับจังหวะของดนตรีและเรื่องราวตามบทพากย์เจรจา

วรรณศิลป์ คือบทพากย์ประกอบการแสดงที่สื่อภาพของตัวหนังที่เห็นเบื้องหน้าให้ก่อให้เกิดจินตนาการแก่ผู้ชม ในการเข้าใจเรื่องราวที่นำมาแสดง แม้เรื่องหลักที่แสดงหนังใหญ่จะเป็นรามเกียรติ์ แต่มีหลักฐานที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้พระมหาราชครูแต่ง สมุทโฆษคำฉันท์ เพื่อใช้แสดงหนังใหญ่ นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมอีกเรื่องที่ว่าแต่งขึ้นเพื่อการแสดงมหรสพนี้คือ อนิรุทธคำฉันท์

วาทยศิลป์ คือน้ำเสียงของผู้พากย์ที่ต้องกังวาน เสริมสร้างอารมณ์ให้ผู้ชม รวมทั้งมีปฏิภาณไหวพริบในการพากย์ให้สนุก และรู้จักทำนองดนตรีเพื่อบอกจังหวะให้ปี่พาทย์บรรเลง

ดุริยางคศิลป์ คือดนตรีประกอบการแสดงมักเป็นวงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ และมีเครื่องดนตรีอื่นอีก เช่น ปี่กลางที่ให้เสียงกลางตลอดการแสดง กลองตั้งและโกร่งที่ให้เสียงคล้ายเกราะ ในการแสดงหนังใหญ่แต่ละครั้ง จากการศึกษาข้อมูล ศิลปการสลักหนังใหญ่ ฝีมือนายช่างเอกในสมัยรัชกาลที่ 2 ของ เปื้อง แสงเถิง (2496) จะต้องมีการจัดเตรียมในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ได้แก่

1.3.1 การจัดทำเรื่องหนัง

การแสดงหนังใหญ่ จะใช้เรื่องราวรามเกียรติ์เป็นหลัก โดยนำตอนที่สำคัญออกมาแสดง เช่น ตอนศึกอินทรชิต ศีกุมภกรรณ ศีกทศกัณฐ์ เป็นต้น

1.3.2 การจัดทำหนัง

การแกะสลักหนังแต่ละตัว จะใช้หนังวัวมาเขียนลวดลาย แล้วใช้เครื่องมือ เช่น สี่ ขนาดต่าง ๆ การสลักลวดลายจะสวยงามชัดเจนได้สัดส่วนนั้น อยู่ที่ช่างเขียนและช่างสลักผู้ชำนาญงาน ฝีมือด้วยความละเอียดรอบคอบ สุขุม ละเอียดระวังเป็นอย่างมาก และภาพใดที่สลักไปแล้วจะใช้ไม้ 2 อันมาค้ำหนังผูกไว้ให้แน่น และให้มีด้ามยาวพอสำหรับเชิดให้ผู้ชมได้เห็นอย่างชัดเจน มีวัสดุอุปกรณ์ และขั้นตอนการทำหนังใหญ่ ดังนี้

- วัสดุ และอุปกรณ์

1. หนังควาย หรือหนังวัว

2. มีดขุดหนัง
3. มีดเจียนหนัง
4. เขียนใหญ่ และเขียนสูง
5. สิวเล็บมือ
6. ค้อน และสิ่วหน้าตัด
7. ตัดตุ๋
8. สี และพู่กัน
9. ไม้รวก หรือไม้ไผ่ (หนังบางตัวใช้ไม้ไผ่ที่ไว้เขียนศพเวลาเผา ที่ตายวันเสาร์หรือ

วังอังคาร)

10. เชือกหรือด้าย
11. สะดิงสำหรับชิงหนัง
12. โองขนาดใหญ่ใส่น้ำยา
- ขั้นตอนการทำหนังใหญ่

จากการศึกษาข้อมูลเรื่อง “หนังใหญ่ ครูวิระ มีเหมือน” ของสถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย พบว่า การทำหนังใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แสงผ่านตัวหนังได้ ซึ่งกรรมวิธีต้องผ่านการฟอกหนัง ไม่แตกต่างจากการทำหนังตะลุงเท่าไรนัก ดังนี้

1. การเลือกหนัง หนังที่จะมาทำเป็นหนังใหญ่ส่วนใหญ่จะใช้หนังวัวหรือหนังควาย เพราะเป็นหนังผืนใหญ่ แต่คนทำหนังใหญ่นิยมใช้หนังควายมากกว่า เพราะหนังความสวยกว่าหนังวัว สีสวยและมีความหนาเสมอกันทั้งผืน หนังวัวมีความหนาไม่เท่ากัน และในการใช้หนังควายจะต้องเลือกซื้อหนังควายตัวเมีย เพราะมีความบางกว่าหนังควายตัวผู้ พบได้ใน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย

2. การฟอกหนัง คือ การนำหนังที่ซื้อแล้วมาเจียนให้ได้รูปใกล้เคียงโดยแช่น้ำยาในโองขนาดใหญ่ไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ จากนั้นนำขึ้นมาชุดขนและหนังกำพร้าออก เมื่อนำมาขึ้นสะดิงจะได้หนังแก้ว สีออกเหลือง แสงสามารถผ่านได้ จากนั้นเอามีดเจียนหนังส่วนขาออก เพื่อให้ได้หนังตามรูปทรงที่

3. การเขียนลาย จะใช้ลายที่ได้มาจากครูอาจารย์ ไม่ได้มีการเขียนลายใหม่ โดยการนำกระดาษลายที่ได้จากการถ่ายเอกสารมาเป็นแบบ ทาบติดบนหนังที่ต้องการจะตอกทั้งแผ่น จากนั้นจึงเริ่มตอกลายลงไป

4. ตอกลาย คือการตอกหนังตามลายที่ทาบนกระดาดไว้ ตอกเฉพาะจุดที่ต้องการให้ทะลุด้วยส่ว 25 ตัว ตัดคู่ 17 ตัวซึ่งมีหลายขนาด

5. การลงสี ลงตามลวดลายที่ตอกไว้ เมื่อก่อนใช้ซินสีกับมะนาว (ซินสี คือ สนิมทองแดง) แต่หายากและสีซีดจึงเปลี่ยนมาเป็นหมึกเติม ปากกาหมึกซึม เพราะสีจะติดทนได้นาน

6. คาบตบ คือการนำไม้มาติดกับตัวหนังเพื่อใช้สำหรับขีด จะใช้ไม้ลวกหรือไม้ไผ่สีสุก แล้วนำเข็มใหญ่ร้อยกับด้ายเส้นใหญ่หลาย ๆ เส้น แล้วค่อย ๆ ใช้เข็มร้อยด้ายผูกเป็นระยะ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลขั้นตอนการทำหนังใหญ่ของวัดขนอน จากวารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม เรื่อง **หนังใหญ่วัดขนอน : ภูมิหลัง สภาพการณ์และการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม** ของ วิชาภรณ์ อรุณพลอด (2561, น.113) กล่าวว่า การทำหนังใหญ่ในสมัยโบราณจะนำหนังวัวมาจากการพิธิต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน หรืองานบวช ซึ่งจะมีการล้มนิ้ว และนำหนังวัวมาถวายวัด ขั้นตอนการทำหนังในสมัยโบราณมีวิธีที่ซับซ้อน และใช้ระยะเวลานาน สามารถนำขั้นตอนการทำหนังใหญ่มาเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ในอดีตและปัจจุบัน

การทำตัวหนังใหญ่ในอดีต	การทำตัวหนังใหญ่ในปัจจุบัน
1. การเตรียมหนัง นิยมนำหนังวัวมาทำเพราะหนังวัวมีความโปร่งใส ฉลุง่าย	1. การเตรียมหนัง ใช้หนังวัวมาทำแต่จะเลือกซื้อหนังจากโรงงาน เพราะสามารถเลือกหนังได้ตามความต้องการ
2. การฟอกหนัง ใช้พวกพืชสมุนไพรมาหมักในการฟอก เช่น การหมักหนังด้วยปูนขาว หรือน้ำเกลือเข้มข้น ประมาณ 1 ชั่วโมง ตัวหนังจะนิ่ม จากนั้นนำมาขึงบนเสติงจนแห้ง แล้วใช้กะลามะพร้าวหรือมีดขูดเอาขนและพังผืดออก นำไปหมักกับน้ำลูกลำโพง หรือเรียกว่าน้ำกลาสลัก ใช้เวลาประมาณ 1 คืน จึงนำหนังมาขึงผึงแดดจนแห้งสนิท	2. การฟอกหนัง ตามพื้นบ้านและท้องถิ่นในปัจจุบัน จะใช้การฟอกด้วยน้ำส้มสายชู 1 ลิตร ผสมน้ำ 20 ลิตร นำผืนหนังที่เอาขนและพังผืดออก แช่หมักไว้ประมาณ 3 ชั่วโมง นำหนังไปล้างออกแล้วตากจนแห้ง แต่จะมีอีกวิธีคือการซื้อตามโรงงานที่ทำการฟอกหนังด้วยน้ำยาเคมี จะได้หนังในลักษณะเดียวกัน แต่ราคาอาจจะแพงกว่ากรรมวิธีตามท้องถิ่น

ที่มา : วิชาภรณ์ อรุณพลอด (2561, น.113)

ตารางที่ 5 ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ในอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

การทำตัวหนังใหญ่ในอดีต	การทำตัวหนังใหญ่ในปัจจุบัน
3. การเขียนลาย แต่โบราณจะใช้เหล็กแหลมขีดหนังให้เป็นรอย แล้วจึงใช้พู่กันตัดเส้น (โครงร่างรูปแบบของลายไทย) เพื่อจะได้ตอกตามลายที่ร่าง การใช้เหล็กแหลมเขียนลายนั้น ถ้ากรณีร่างลายผิดสามารถลบลายได้โดยไม่มีรอย	3. การเขียนลาย ใช้วิธีการลอกลายหรือร่างลายโดยใช้กระดาษไขวางทับบนแล้วร่างลวดลายจากต้นแบบหรือการวาดลวดลาย แล้วนำสำเนาที่เกิดจากการฉายแสงผ่านต้นฉบับที่เป็นกระดาษบาง ๆ ลงบนกระดาษที่เคลือบสารเคมี ซึ่งไวต่อแสง ให้ปรากฏเป็นลวดลายสีขาว หรือถ่ายเอกสารขนาด A3 หรือ A4 จากนั้นปะลงบนตัวหนังแล้วจึงทำการฉลุลาย
4. การปรุลาย เป็นการเจาะหรือตัดให้หนังโปร่งทะลุ โดยใช้มีดหรือในปัจจุบันเรียกว่า ตาโก (ตุ๊ดตู่) เป็นตัวใช้ตอกลาย	4. การปรุลาย จะใช้ตัวตุ๊ดตู่หรือตาโกเป็นตัวตอกตามลวดลาย เช่นเดียวกับสมัยโบราณ เครื่องมือที่ใช้จะมีทั้งเครื่องมือตอก และเครื่องมือตัด จะพัฒนามาใช้มีดที่ทำจากใบเลื่อย เป็นมีดที่เป็นเครื่องมือขึ้นเดียว เป็นมีดปลายแหลม ใช้ตัดหรือฉีกตามบริเวณที่ต้องการตัดออกให้เป็นช่อง
5. การลงสี สีที่ใช้ในกรลงตัวหนังจะมีสีดำ สีขาว สีน้ำตาลแดง สีเหลืองแดง หรือสีน้ำตาลอ่อน และสีเขียว กรรมวิธีแต่โบราณจะใช้วัสดุธรรมชาติเป็นตัวผสม เช่น สีดำจะใช้เขม่นดินหม้อ โดยการใช้ใบกล้วยมาเผา และใช้แผ่นสังกะสีใหญ่มาทำเป็นกระโจมแล้วตากวัน จากนั้นขูดควันออกมาผสมกับยางไม้ ซึ่งเป็นกาวกระถินหรือยางมะขวิด มาผสมสีน้ำตาลแดง จะใช้แกนไม้ฝากนำมาต้ม แต่ก่อนใช้ย้อมจีวรพระ เรียกกันว่าสีกัก แกนไม้ฝากจะนำมาต้มจน	5. การลงสี ใช้สีดำ ขาว น้ำตาลแดง เขียว แต่จะสะดวกทางด้านกรรมวิธีในการผสมที่จะได้สีนั้น ๆ คุณภาพจะต่างกันไม่มาก เช่น ถ้าจะใช้ทึบแสงจะใช้สีดำ เพียงให้ติดทนนานและทึบแสง ถ้าเป็นสีน้ำตาลแดงปัจจุบันยังคงใช้กรรมวิธีที่ใช้มากแห่งผสมกับเหล้าขาวแช่ไว้ 2 คืน แล้วบิขยมาทาเหมือนสมัยโบราณอยู่ เพราะหมากหาง่าย และปัจจุบันมีสีที่ใช้ทาตัวหนังที่ทำให้การทำงานสะดวกขึ้น สีอะคริลิค ซึ่งคุณสมบัติทาในหนัง

ที่มา : วิภาภรณ์ อรุณพลอด (2561, น.113)

ตารางที่ 5 ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ในอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

การทำตัวหนังใหญ่ในอดีต	การทำตัวหนังใหญ่ในปัจจุบัน
จนเกือบแห้งแล้วนำมาทาตัวหนัง หรือใช้หมากแห้งผสมเหล้าข้าวแช่ไว้ 2 คืน แล้วบีบเอาอย่างมาทา จะได้สีน้ำตาลแดงนี้ สีสนิมทอง โดยการใช้ทองแดง ทองเหลือง สกัดแช่กับกรดเกลือ เอามาผสมน้ำทิ้งไว้ครึ่งหนึ่งของโลหะให้ทำปฏิกิริยากับอากาศให้เกิดเป็นสนิมบางที่ต้องแช่เป็นปีเพื่อให้กัดกร่อนให้เป็นผงฟูแล้วเอาส่วนนี้มากร่อน เอาแต่ที่เป็นสนิม จากนั้นนำมาแช่ ล้างน้ำทิ้งหลายครั้ง เพื่อเอาความเค็มของกรดเกลือออกให้เจือจางที่สุด แล้วนำมาบดในครก ผสมด้วยกากกระถิน แล้วนำมาทาตัวหนัง จะได้เป็นสีสนิมแดง	ถ้าผสมบางจะโปร่งใสได้ ถ้าผสมหรือทาทับกันจะเข้ม ทำให้มีส่วนที่ทึบได้
6. การเคลือบหนัง ใช้ใบฟักข้าว หรือใช้น้ำมันไสทา แต่ที่จะคงทนและให้หนังดูมันจะเป็นยางมะขวิด	6. การเคลือบหนัง ใช้น้ำยาแลคเกอร์เคลือบตัวหนัง สามารถกันความชื้นและรักษาสภาพของหนังและสีให้คงทน
7. การผูกไม้ การผูกไม้หรือเรียกว่าไม้ดับหนังจะใช้ไม้ไผ่ที่แก่จัดมาเหลาเป็นด้ามไว้จับเวลาเชิดหนัง ไม้ดับหนังทำมาจากไผ่ จึงต้องนำไม้ไผ่รมควันไฟเพื่อกันพวกแมลงหรือมอดที่จะมากินไม้ไผ่	7. การผูกไม้ ยังคงใช้แบบเดิมคือใช้ไม้ไผ่มาดัดเป็นด้ามสำหรับทำเป็นที่จับตัวหนัง

ที่มา : วิภาภรณ์ อรุณพลอด (2561, น.113)

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความแตกต่างกันทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาทำหนังใหญ่ รวมถึงระยะเวลาที่ใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ เนื่องจากในอดีตใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันใช้วัสดุสังเคราะห์ จึงช่วยประหยัดเวลาได้อย่างมาก

1.3.3 การฝึกเชิดหนัง

ใช้คนจำนวนมาก เช่น คนเชิด คนพากย์ คนแสดงจำววด - ตลก คนตีเกราะ ตีฆ้อง คอโยไล่ไฟ และคนจัดลำดับหนัง เพื่อให้เรื่องติดต่อกันเป็นระยะไม่มีติดขัด

1.3.4 เครื่องประกอบการแสดงหนัง

มีจอคล้ายจอหนัง มีผ้าขาวบาง ๆ ผ่าดิบเย็บติดกัน สูงประมาณ 5 เมตร ยาวประมาณ 14 เมตร มีเสาไม้ไผ่ปัก 4 เสา ปลายเสาผูกกำหนางนกงู และมีเสากลาง 1 เสา เพื่อป้องกันไม่ให้จอหย่อนหรือหลุดออกจากเสาด้านข้าง ภายในโรงมีเสาระหว่างแป้นไฟ 2 เสา สำหรับไว้ก่อไฟเมื่อเวลาเชิดหนัง ซึ่งจะทำให้ผู้ดูเห็นภาพลวดลายที่แกะสลัก ตลอดจนลักษณะท่าทางของภาพได้ชัดเจน

1.3.5 การแสดงหนัง

เริ่มต้นก่อนที่จะลงโรง การแสดงมหรสพประเภทนี้นับว่ามีพิธีอยู่มาก โดยเริ่มจากตอนหัวค่ำไหมโรง เตรียมจุดไฟวางไว้บนแป้น ชุมชุมเทวดา ไหว้ครู ทำพิธีพรมน้ำมนต์ เมื่อเสร็จพิธีไหว้ครูแล้ว คนพากย์มีหน้าที่เริ่มเรื่องเป็นทำนอง จากนั้น ทำเพลงกลองเรียกว่า “จับลิ้งหัวค่ำ” คือเอาหนังที่สลักเป็นภาพจับลิ้งขาวลิ้งดำ นำมาเชิดเบิกโรงก่อน เสร็จแล้วจึงลงมือแสดงเข้าเรื่อง และจัดภาพประกอบดังกล่าวตามจังหวะและหน้าที่ โดยมีให้เป็นการสับสนปนเปจจนกว่าจะหยุดการแสดง

2. การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครูหนังใหญ่) หนังใหญ่

จากการศึกษาข้อมูล ธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ 6 : ตำราเล่นหนังในงานมหรสพ ของ ดำรงราชานุภาพ (2463) สามารถนำมาสรุปรายละเอียดต่าง ๆ ในพิธีเบิกหน้าพระ ดังนี้

2.1 ความหมายของการเบิกหน้าพระ

การเบิกหน้าพระ คือ การไหว้ครูก่อนการแสดง ในการแสดงหนังใหญ่อีกว่าการไหว้ครูเป็นเรื่องสำคัญมาก ทุกครั้งที่มีการแสดงจะต้องทำพิธีไหว้ครู โดยตั้งเครื่องบัตพลีถวายตามโบราณเพื่อสวดสมิงคลของผู้แสดงหนังใหญ่ พิธีไหว้ครูเริ่มด้วยการเชิญหนังครุ 3 ตัว คือ ตัวฤๅษีอยู่กลางระหว่างพระนารายณ์และพระอิศวร วางไว้หน้าจอ นำพวงมาลัยคล้องที่ตัวหนัง เตรียมเครื่องบัตพลีซึ่งประกอบด้วยมะพร้าวอ่อน 1 ลูก ขนมต้มแดงขนมต้มขาว 1 จาน กล้วย 1 หวี บายศรีปากชาม 1 คู่ เหล้าขาว 1 ขวด และค่ากำนัล 6 บาท ชันน้ำมนต์ 1 ชัน

เมื่อตั้งตัวหนังเตรียมเครื่องบัตพลีและคนเชิดหนังแต่งตัวเรียบร้อยแล้วบริเวณที่จะกระทำพิธีซึ่งอยู่หน้าจอหนังแล้ว หัวหน้าคณะคือ จะเป็นผู้เริ่มต้นกระทำพิธี พิธีเริ่มด้วย จุดเทียน 3 ดอก ไปปักที่

ตัวหนังครุทั้ง 3 ตัว และส่งเทียนให้หัวหน้าวงปี่พาทย์ 1 เล่ม เพื่อให้ไปปักที่ตะโพน จากนั้นหัวหน้าคณะ จะกล่าวเชิญเทพยดาและบริวารที่ประจำทิศทั้งสี่ทิศมาสถิตยังบริเวณที่แสดง หลังจากกล่าวเชิญเทพยดา จบ ก็จะโห่ 3 ครั้ง จากนั้นคนพากย์ก็ว่าบทไหว้ครุ 3 ตอน หรือที่เรียกว่า 3 ทวย ตอนนี้นักเชิดจะออกมา เชิดหนัง เจ้าทั้ง 2 องค์ ส่วนตัวฤๅษีจะเชิญกลับไปไว้ที่เตรียมไว้ ซึ่งอยู่หน้าจอหนัง เมื่อคนพากย์ว่าจบทวย หนึ่ง พิณพาทย์ก็ทำเพลงเชิดที่หนึ่ง จนครบ 3 ทวย เมื่อคนพากย์ พากย์บทไหว้ครุทั้ง 3 ทวย จบแล้ว หัวหน้าคณะจะเจิมหนังเจ้า และเชิดหนังไปเก็บไว้ในโรง เป็นอันเสร็จพิธี

2.2 องค์ประกอบในการเบิกหน้าพระ

- ตัวหนัง ใช้ทั้งสิ้น 3 ตัว ได้แก่ 1. ภาพฤๅษีจะสลักเป็นภาพฤๅษี ถือไม้เท้า 2. ภาพพระอิศวร และ 3. ภาพพระนารายณ์ หนังทั้ง 3 ตัวนี้ใช้บูชาก่อนการแสดงเรียกว่า “เบิกหน้าพระไหว้ครุ” หนังพระ อิศวรและหนังพระนารายณ์จะต้องทำจากหนังวัวที่ถูกเสือกัดตาย ถูกฟ้าผ่าตาย หรือออกลูกตาย ส่วนตัว ฤๅษีนั้น จะต้องหาหนังสัตว์ที่มีอำนาจ เช่น หนังเสือ หนังหมี ซึ่งถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ พิธีสลักนั้นจะต้องเขียน และสลักให้เสร็จภายใน 1 วัน มีสิ่งของบูชาครูบายศรีปากชาม 1 เครื่องกระยาบวช 1 หัวหมู 1 และเงินค่า กำนัล 1 สลึงเพื่อเครื่องไหว้ครุ

ภาพที่ 1 พระฤๅษี

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 พระนารายณ์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 พระอิศวร
ที่มา : ผู้วิจัย

- บทเบิกหน้าพระ ใช้บทพากย์ที่เรียกว่า “พากย์สามตระ” ดังนี้

บทพากย์สามตระ

ข้าไหว้พระเสร็จเรื่องฤทธา ทศรฐมหา
 เป็นเจ้าสำหรับพระธรณี
 ไหว้บาทวนารถจักรี ในพื้นปถพี
 ผู้ใดจะเปรียบปานปุน
 ชาวพ่อไพร่ฟ้านาขุน เล็งแลใครจะปุน
 ทุกท้าวพระยาย่อมรักษา
 มีเมียคนหนึ่งเล่า เมื่อจะขึ้นเผ่าย่อมเล่าลา
 เลื่องฤแต่ก่อนมา เสร็จแล้วจะไหว้ครูเรียน
 ครูข้าบ่ายหน้าเข้าจับเอาบังเหียน แต่ลั่นคกงระเรียน ก็จับระบำอยู่เป็นกง
 อุ้มครกยกลง ทำลือศรกง
 ปากก็คาบเอากลั่นเพลิงแดง
 เปื่องเท้าเธอเหยียบดาบ ปากก็คาบเอาโคมแวง
 มีดตรีกระบี่แทง พระแสงเข้าใส่ออกเรียราย
 บัดใจท้าวจะแผลงให้ล้มตาย อาณาทกลับกลาย
 ก็กลายเป็นพลของท้าวไท
 ยกบุญยอคุณพระวิไลย พิณพาทย์ปางไฉน
 เสร็จแล้วจะไหว้ท้าวลา
 ท้าวเธอยกหัตถ์ขึ้นวิทยา จึงจะเริ่มให้หา
 เอาหนึ่งพระโคมาดัดแปลง
 จำหลักรูปพระรามมา นางสีดาเข้าแอบแฝง
 พระลักษมณ์ผู้ทรงแรง จะเริ่มเล่นให้อุ่นวัน
 เปื่องซำซำจะไหว้ทศกรรณ เปื่องชาวอภิวันท์
 สมเด็จพระรามจักรี

ฯ ทวย 1 ฯ

ตำราวรรณภาพ (2463, น. 8)

เรียกว่าทวย 1 เพลงเชิดขึ้น คนเจรจาถือขึ้นห้ามพินพาทย์ แล้วพากย์ทวย 2 ต่อไป

โอมฤษีสัทฤทธิเดชไชย	เดชพระเลิศไกร
ประสิทธิพรมงคล	
ศรีศรีสวัสดิ์อำพน	ศุขเกษมสถาผล
ขอเกิดสวัสดิ์มีไช	
ข้าไหว้คุณพระพุทสบไสมย	โปรดสัตว์สงไสย
ให้ลุถึงห้องพระนฤพาน	
ข้าไหว้พระอนิรุทธเริ่มการ	โป่งป่าท่าธาร
ทุกห้วยละเมาะเขาเขา	
ข้าไหว้เทพอยู่ในน้ำ	ทุกเถื่อนถ้ำแลลำเนา
ไหว้ครูประสิทธิเรา	ให้สรรเสริญเยรยอ
ตัดไม้มาสีลำ	ปักทำขึ้นเป็นจ่อ
สีมุมแดงยอ	กลางก็ดาดด้วยผ้าขาว
วาดรูปพระอิศวรรายดาว	เทียบรถบนกลางหาว
อาทิตยก็เลื่อนอยู่เห็นแสง	
ลงการากโขซสามแดง	อยู่รยากล้าแข็ง
จะเล่นให้ท่านทั้งหลายดู	
ไชยศรีไชลอนทวารเบิกบานประตุ	ซ้องกลองตะโพนครุ
ดูเล่นให้สุขสำราญ	
หนังเราใช้ชั่วช้าสามาญ	เล่นมาก่อนกาล
บ่ห่อนจะมีใครโยไฟ	
ขอกันสารพัด	อุบาทว์เสนียดแลจัญไร
ไว้แก่ผู้โยไฟ	ติหนังสือว่าบมิงาม
ข้าขอคุณพระลักษณพระราม	เทพเจ้าผู้ทรงนาม
สถิตย์อยู่ทั่วทุกตัวหนัง	

ฯ ทวย 2 ฯ

ดำรงราชานุภาพ (2463, น. 9)

จบทวย 2 พินพาทย์ก็ทำเพลงเชิดเหมือนครั้งก่อน คนเจรจาก็ยกมือขึ้นห้ามพินพาทย์หยุด แล้วจึงพากย์ทวย 3 ต่อไป

สำเร็จสนทสนานท่าสำแดง	เขียนแล้วดัดแปลง
เป็นเกียรติยศพระรามา	
เอาหนังสือพระโคมาจำหลัก	ให้เห็นประจักษ์อยู่กับตา
เชิญท่านทั้งหลายมา	ชมแต่รูปเงาแทน
งามเกลี้ยงเพียงจกกลหัวแหวน	ท่านผู้เฒ่าท่านกล่าวแทน
ว่าหนังสือเกิดสถาพร	
อุปเท่ห์ท่านบอกให้	ครูผู้ใหญ่ย่อมสั่งสอน
ขอเดชพระภูธร	อย่าให้พ่ายแพ้อดสู
ที่ใครแพ้ก็ว่าแพ้	อยู่ท้อแท้ทำอ่อนหู
ใครชนะเอาเป็นครู	หาท่านผู้รู้มาให้หนึ่ง
เร่งเร็วเถิดนายได้	เอาเพลงใส่เข้าหนหลัง
ส่องแสงอย่าให้บัง	จะเล่นหนังให้ท่านทั้งหลายดู

ฯ ทวย 3 ฯ

ดำรงราชานุภาพ (2463, น. 11)

- เพลง ดนตรีสำหรับเบิกหน้าพระ เริ่มแรกพินพาทย์รับเทียนมาจุดที่ตะโพน จากนั้นทำเพลง โหมโรงขึ้นพร้อมกัน โดยตั้งเพลงสาธการขึ้นก่อนแล้วออกตระ ร้วสามลา เข้าม่าน ลา เสมอ เป็นทั้งสิ้น 6 เพลง แล้วพินพาทย์จึงหยุด คนเจรจานำเทียนมาจุดบูชาที่เจ้าหน้าทั้ง 2 องค์ ส่วนคนที่อยู่ในจอให้ขึ้น 3 หน คนเขื่อนำภาพหน้าพระอิศวรและพระนารายณ์ขึ้นจอ พินพาทย์ทำเพลงเชิดต่อไป แต่ภาพหน้าที่เป็น ฤๅษีเชิญกลับเข้าจอไว้ จากนั้นพินพาทย์ก็หยุด เป็นอันเสร็จ

2.3 ขั้นตอนและวิธีการเบิกหน้าพระ

ครูผู้เป็นเจ้าของคณะหนังใหญ่หรือนายหนัง จะนำหน้าเจ้าหรือหน้าครูคือ พระฤๅษี พระอิศวร พระนารายณ์ นำเอาออกมาปักไว้หน้าจอ พระนารายณ์อยู่ด้านซ้ายมือ พระฤๅษีอยู่กลาง พระอิศวรอยู่ด้าน

ขวามือของจอหนัง เงินก้านจากเจ้าภาพ แต่ก่อน 6 เฟื้อง แล้วมาเป็น 6 บาท และเทียนขี้ผึ้ง 3 เล่ม หัวหมุกบายศรีปากชามเป็นสำคัญ นอกจากนี้บางชุมชนอาจเพิ่มเติมด้วยการนำพวงมาลัยคล้องที่ตัวหนัง มะพร้าวอ่อน 1 แดง ขนมต้มขาว 1 จาน กล้วย 1 หวี เหล้าขาว 1 ขวด และ ชันน้ำมันต์ 1 ชัน พอตตั้งตัวเตรียมเครื่องบัดพลี และคนขีดหนังแต่งตัวเรียบร้อยมานั่งบริเวณที่จะกระทำพิธี ซึ่งอยู่หน้าจอหนังแล้ว หัวหน้าคณะหรือนายหนัง จะเป็นผู้เริ่มต้นกระทำพิธีพร้อมกับปี่พาทย์ขึ้นเพลงสาธุการโหมโรง โดยจุดเทียน 1 เล่ม ให้กับครูปี่พาทย์เพื่อไปติดที่ตะโพน เพราะถือว่าเป็นครูใหญ่หรือเครื่องดนตรีแทนพระประโคนธรรพ (คมสันต์ สุทนต์, 2557, น. 60)

โดยพิธีจะเริ่มด้วยอ่านโอองการเบิกหน้าพระนายหนังหรือครูผู้นำพิธีก็กล่าวนมัสการตามพิธีจุดเทียนอีก 2 เล่ม ติดตรงปลายไม้คาบหนัง ตับหน้า ของรูปพรอิศวร และพระนารายณ์ ซึ่งอยู่ตรงปลายศรพอดิพวกแสดงหนังในโรงจะให้ขึ้น 3 ลา ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเชิด ผู้เป็นครูนำหนังฤๅษีเข้าเก็บในโรง คนขีดหนัง 2 คน จับหนังพระอิศวร พระนารายณ์ขึ้นเชิด ออกมาพ้นจากจอ ทำท่าทางสัก 2 - 3 ท่า ไม่มากนัก (จะเป็นท่าทางในรูปแบบของตัวพระ คือไม่มีการเต้น ไม่มีการเก็บในฉบับของยักษ์และลิง แล้วจึงนำหนังเจ้าเข้าทาบจอตั้งเดิม ปี่พาทย์หยุดบรรเลง คนพากย์จึงเริ่มพากย์ 3 ตระ ซึ่งมี 3 ทวยด้วยกัน

เริ่มทวยที่ 1 และเมื่อจบทวยที่ 1 คนพากย์จะบอกหน้าพาทย์ว่า “ทวย” ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเชิด คนขีดนำหนังแผงทั้งคู่คือหนังพระอิศวรและหนังพระนารายณ์ออกมาเชิดอีก ทำท่าทางเหมือนกับครั้งแรกในตอนไหว้ครู แล้วเอาเข้ามาทาบจอ ปี่พาทย์บรรเลง คนพากย์ก็เริ่มพากย์ทวยที่ 2

เมื่อจบทวยที่ 2 คนพากย์จะบอกหน้าพาทย์ “ทวย” ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเชิด คนขีดจะนำหนังแผงทั้งคู่ออกมาเชิดอีกครั้ง แต่เป็นการเชิดรบก้นในลักษณะเบา ๆ คือคนขีดทั้งคู่ หันหน้าหนังเข้าประจันหน้ากันแล้วเอาข้างตัวหนังตักันเบา ๆ ข้างขวาทีหนึ่ง - ข้างซ้ายทีหนึ่ง แล้วเอาเข้ามาทาบจอเหมือนเดิม จากนั้นปี่พาทย์หยุดบรรเลง

คนพากย์เริ่มพากย์ทวยที่ 3 และเมื่อจบทวยที่ 3 คนพากย์บอก “ทวย” ครั้งสุดท้าย คนคุมร้านเพลิงก็จุดได้แรงไฟให้ลูกโพล่งขึ้นพร้อมกับปี่พาทย์บรรเลงเพลงเชิด คนขีดก็เชิญหนังแผงทั้งคู่ออกมาเชิดเป็นครั้งสุดท้าย ในตอนนี้จะเชิดรบก้นโดยหันหน้าเข้าหากัน แล้วเอาข้างตัวหนังตักันเบา ๆ ข้างขวาทีหนึ่ง ข้างซ้ายทีหนึ่ง แล้วสับเปลี่ยนที่กัน หันหน้าเข้าหากัน เอาข้างตัวหนังตักันอีกครั้งหนึ่ง โดยเอาข้างขวาทีหนึ่ง ข้างซ้ายทีหนึ่ง แล้วลงเหลี่ยมทั้งสองข้าง เชิดหนังเข้าทางด้านซ้ายมือของจอ เป็นอันว่าจบตอนที่เรียกว่า “เบิกหน้าพระ” จากนั้นเป็นการแสดงชุดเบิกโรง นิยมเล่นชุดจับลิงหัวค้ำ (คมสันต์ สุทนต์, 2557, น. 60)

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สุมิตร เทพวงษ์ ได้กล่าวไว้ เกี่ยวกับการไหว้ครู คือ การที่ศิษย์แสดงความเคารพยอมรับนับถือเป็นครูบาอาจารย์อย่างจริงใจ ว่าท่านเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมความรู้ ศิษย์ในฐานะผู้สืบทอดมรดกทางวิชาการจึงพร้อมใจกันประพาสตนรับการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ มานะ อุตุน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายปลายทางของการศึกษาตามที่ตั้งใจไว้เจตนา กิจเกิดแสง ได้กล่าวถึงความสำคัญของการไหว้ครู สรุปดังนี้ 1. แสดงถึงการยกย่องครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิประสาทความรู้ 2. แสดงถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ 3. แสดงถึงความเคารพในทรัพย์สินทางปัญญาแก่ครูผู้สอน 4. แสดงถึงประเพณีอันดีงามของไทย

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้ให้ความหมายของนาฏยประดิษฐ์ไว้ว่า การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์แนวคิดรูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

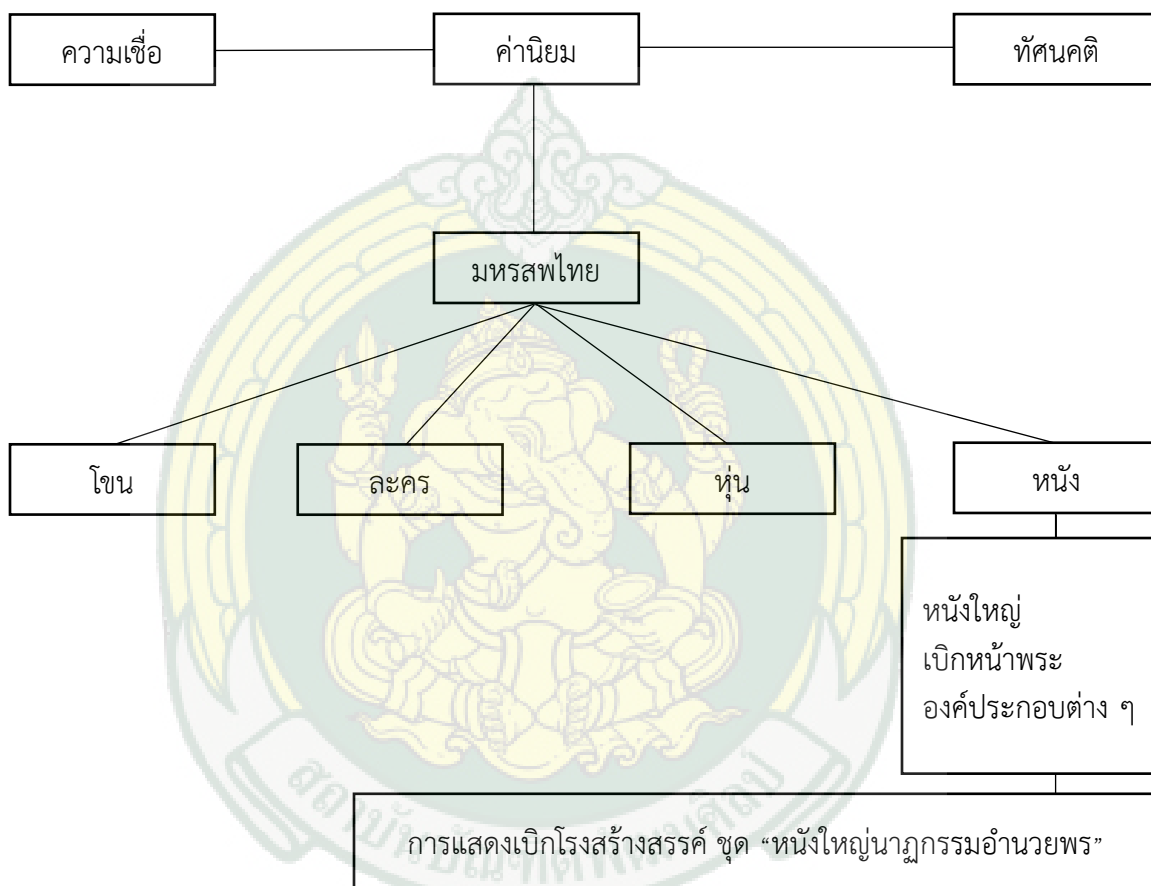
อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์ (2543) ศึกษาประวัติ ขั้นตอน และระเบียบวิธีการแสดงการเชิดหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี รวบรวมเอกสารข้อมูลทางวิชาการ การสัมภาษณ์ผู้แสดง และผู้ที่ศึกษาทางด้านหนังใหญ่สังเกตการณ์แสดงหนังใหญ่ ฝึกปฏิบัติการเชิดหนังใหญ่ด้วยตนเอง ตัวหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนปี 2418 ต่อมาเมื่อหัวหน้าคณะในสายตระกูลจัดแสดงสามชั่วคน ตัวหนังของวัดสว่างอารมณ์มีอยู่ 270 ตัว ขนาดสูงตั้งแต่ 5-2 เมตร แบ่งออกเป็น 4 ชุด คือ ศักอินทรชิต ศักวิรุณจำบัง ศักบุตร-ลบ และศักทศกัณฐ์ครั้งที่ 5 ซึ่งชุดสุดท้ายเป็นชุดที่จัดแสดงอยู่ในปัจจุบันเนื่องจากเป็นชุดที่มีตัวหนังสภาพสมบูรณ์ที่สุด การแสดงหนังใหญ่แบ่งออกเป็นสามขั้นตอนคือ เบิกหน้าพระไหว้ครู เบิกโรงจับลิงหัวค้ำ และการแสดงจับเรื่องชุดศักทศกัณฐ์ครั้งที่ 5 ซึ่งเป็นเรื่องของสงครามระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ต่อสู้กันตั้งแต่เช้าจนค่ำไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ จึงเจรจาพักรบเพื่อกลับมารบกันต่อในวันรุ่งขึ้น การเชิดหนังใหญ่แบ่งออกเป็น การเชิดหน้าจ่อและการเชิดหลังจ่อ เทคนิคการเชิดหน้าจ่อ ผู้เชิดยืนหันหน้าเข้าหาผู้ชม ผู้เชิดยืนหันหลังเข้าหาผู้ชม และผู้เชิดยืนหันข้างเข้าหาผู้ชม เทคนิคการเชิดหลังจ่อ ผู้เชิดนั่งคุกเข่าเชิดและยืนเชิด เทคนิคการการเชิดหลังจ่อนี้ใช้เฉพาะการเชิดหนังเฝ้าฝ่ายพระรามและฝ่าย

ทศกัณฐ์ และสำหรับการเชิดเคลื่อนตัวหนึ่งในฉากยกทัพตรวจพลออกจากด้านหลังจอ ผู้แสดงจะจับหนึ่ง สองมือเชิดเคลื่อนไหวประกอบกับวงปี่พาทย์ การเชิดหนังมีกระบวนการทำเชิด 17 รูปแบบ และมีรูปแบบการใช้พื้นที่ในการเชิด 8 รูปแบบ ผู้แสดงสามารถแสดงการเชิดแต่ละครั้งให้ต่างกันในรูปแบบของการเชิดหนัง ผู้แสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์เป็นชายจำนวน 20 คน อายุระหว่าง 16-83 ปีค่าแสดงอยู่ระหว่าง 7,000 - 30,000 บาท ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ในการจัดแสดง การจัดการแสดงเฉลี่ยปีละ 2-3 ครั้ง ปัจจุบันไม่ได้ถ่ายทอดวิธีการเชิดหนังให้กับใครเลย จึงมีแนวโน้มที่อาจจะเสื่อมสูญหากไม่มีการอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงหนังใหญ่นี้

เสถียร ชังเกต (2538) ในอดีตถ้าเป็นการแสดงตอนกลางวันจะแสดงจับระบำชุดเมขลา - รามสูร ประกอบร้องเพลงพระทอง เข้าหลุด บะหมี่ม สระเบบพร่ง ทั้งสี่คือระบำสี่บท ซึ่งเป็นการเลียนแบบการเล่นละครมาแสดงประกอบตัวหนังนั่นเอง ถ้าเป็นการแสดงตอนกลางคืนจะเริ่มด้วยพิธีเบิกหน้าพระหรือการไหว้ครู ซึ่งขั้นตอนมีดังนี้คือ ผู้เป็นเจ้าของคณะหนังใหญ่จะนำหน้าเจ้าหรือหนังครูทั้ง 3 คือ ฤๅษี 4 พระอิศวร 1 พระนารายณ์ 1 ทศกัณฐ์ 1 มาปักไว้หน้าจอ เสียไว้กับพื้นจอหนังหรือเสาจอหนังก็ได้ ฤๅษีเอาไว้ตรงกลาง รูปพระอิศวรหรือพระนารายณ์เอาไว้ทางขวา รูปทศกัณฐ์เอาไว้ทางซ้ายมือของคนไหว้ครู ดังคำปี่พาทย์ไหว้ครูตอนท้ายของ “ทวย” ที่ 1 ว่า “เบื้องซ้ายข้าจะไหว้ทศกัณฐ์ เบื้องขวาอภิวันสมเด็จพระรามจักรี” และขอเงินกำนลเจ้าภาพสองสลึงเฟื้อง ปัจจุบันคือ 12 บาทเทียนขี้ผึ้งสามเล่ม บางคณะมีหัวหมู 2 ไก่ 2 ตัว บายศรีปากชาม กล้วยสุก 2 หวี มะพร้าวอ่อน 2 ผล เหล้า 2 ขวดขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ไข่ต้ม 2 ฟอง เมื่อได้เครื่องสังเวยครบแล้วบูชาครู อันเชิญครูสังเวยเครื่องสังเวย ผู้เป็นหัวหน้าประกอบพิธีทำน้ำเทพมนต์ศักดิ์สิทธิ์พรมทุกคนในคณะ จอหนัง ตัวหนัง ดนตรีปี่พาทย์ คนดู เพื่อความเป็นสิริมงคลเป็นขวัญกำลังใจในการแสดง แล้วจุดเทียนเล่มหนึ่งไปไหว้วงปี่พาทย์ติดไว้ที่ตะโพน เริ่มอ่านโองการเบิกหน้าพระ ปี่พาทย์เริ่มโหมโรงเหมือนโหมโรงเย็น และหยุดลงที่เพลงเสมอ ครูผู้ทำพิธีก็กล่าวนมัสการตามพิธี แล้วจุดเทียนอีกเล่มติดตรงกลางปลายไม้คาบหน้าด้านหน้าของรูปพระอิศวร พระนารายณ์ และรูปทศกัณฐ์ ซึ่งอยู่ตรงปลายศรพอดี พวกนักแสดงให้ขึ้นสามลา ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเชิดผู้เป็นครูเอาหนังรูป ฤๅษีเก็บเข้าโรง คนเชิดสองคนจับหนังพระอิศวร พระนารายณ์ และหนังทศกัณฐ์ขึ้นเชิดออกมาจากจอ ทำท่าทางสัก 2-3 ไม่มากนัก จะเป็นแบบท่าของตัวพระ ไม่มีการเก็บเท้าแบบยักษ์และลิง แล้วนำหน้าเจ้าเข้าทาบจอดังเดิมปี่พาทย์หยุดบรรเลงเพลง คนพากย์เริ่มไหว้ครูสามตระ ซึ่งมี 3 ทวย ด้วยกัน

5. กรอบแนวคิดงานวิจัย

การวิจัยสร้างสรรค์ครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังใหญ่ เพื่อนำมาต่อยอดพัฒนาเป็นการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรม อำนวยพร” ดังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

สรุปได้ว่า การแสดงหนังใหญ่เริ่มมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) การแสดงที่ใช้ตัวหนังขนาดใหญ่เป็นตัวละครโดยมีผู้เชิดให้เกิดเงาบนจอ และใช้การพากย์ การเจรจาดำเนินเรื่องหลักฐานที่กล่าวถึงหนังใหญ่ที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏอยู่ในกฎหมายเทียรบาล สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ หนังใหญ่จึงได้รับการยกย่องว่าเป็น มหรสพชั้นสูง มักจัดขึ้นในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีอภิเษกของกษัตริย์และเจ้านาย พระราชพิธีเกี่ยวกับความตาย และการแสดงในงานสมโภชต่าง ๆ เนื้อเรื่องที่แสดงมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์และวีรกรรม ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ทั้งสิ้น 9 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี และระยอง ซึ่งเป็นมรดกของแผ่นดินที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ส่วนมากจะแสดงเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งหนังโรงใหญ่สุดหรือการแสดงครั้งหนึ่งต้องมี 610 ตัว นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า คณะแสดงหนังใหญ่ปัจจุบันมีเหลือเพียง 3 คณะ คือ หนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี และหนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมืองจังหวัดระยอง หนังใหญ่วัดขนอนอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันมีการฝึกการแสดงและสร้างตัวหนังขึ้นใหม่โดยฝีมือคนในชุมชนทางวัดจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับบุคคลทั่วไป

ประเภทของหนังใหญ่สามารถออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ หนังกลางวัน และหนังกลางคืน มีลักษณะที่แตกต่างกัน จากวิธีการผลิตตัวหนัง เช่น หนังกลางวันมีการลงสีที่เรียกว่า สีเบญจรงค์และใช้ทองคำเปลวมาลงสีปิดตัวหนัง ส่วนหนังกลางคืน ลงเพียง 2 สีคือ สีขาว สีดำ และสีอื่นเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ ทั้งหนังกลางวันและหนังกลางคืน มีช่วงเวลาที่ใช้ในการแสดงแตกต่างกัน แต่หนังใหญ่ทั้งสองประเภทนี้ ก็คือหนังบททั้งสิ้น ซึ่งหนังบทมีทั้งหมด 12 ชนิด ได้แก่ หนังเมือง หนังปราสาท หนังโลม หนังเผ่า หนังง่า หนังคะเนจร หนังจับ หนังก่ง หนังแผลง หนังเขนหรือหนังสุมพล หนังรด และหนังเบ็ดเตล็ด ความแตกต่างของหนังแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนนั้น ๆ เช่น หนังรดเป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ทรงรถเทียมด้วยสัตว์ต่าง ๆ หนังปราสาท เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง อยู่ในปราสาทต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การแบ่งประเภทของหนังที่เป็นมหรสพหลวงนั้น มีการเรียกตามลักษณะของงานที่แตกต่างกันออกไปอีก คือ หนังเล็ก หนังกลาง และหนังใหญ่ฉบับหลวง มีการทำหนัง การเชิดและการลงสีเหมือนกัน แต่จะแยกประเภทตามลักษณะของงานและขนาดของหนัง เรื่องที่ใช้ประกอบการเชิด นิยมใช้เรื่อง “รามเกียรติ์” เป็นหลัก

องค์ประกอบในการแสดงหนังใหญ่ ผู้วิจัยพบว่ามหรสพประเภทนี้ประกอบด้วยศิลปะถึง 5 ประเภท คือ ด้านทัศนศิลป์ ด้านนาฏศิลป์ ด้านวรรณศิลป์ ด้านวาทยศิลป์ และด้านดุริยางคศิลป์ นอกจากนี้ขั้นตอนการทำหนัง

ใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความแตกต่างกันทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาทำหนังใหญ่ รวมถึงระยะเวลาที่ใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ เนื่องจากในอดีตใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันใช้วัสดุสังเคราะห์ จึงช่วยประหยัดเวลาได้อย่างมาก

การเบิกหน้าพระ หมายถึง การไหว้ครูก่อนการแสดง ในการแสดงหนังใหญ่ถือว่าการไหว้ครูเป็นเรื่องสำคัญมาก ทุกครั้งที่มีการแสดงจะต้องทำพิธีไหว้ครู โดยตั้งเครื่องบัตพลีถวายตามโบราณเพื่อสวดติ่มงคลของผู้แสดงหนังใหญ่ พิธีไหว้ครูเริ่มด้วยการเชิญหนังครู 3 ตัว คือ ตัวฤๅษียู่กลางระหว่างพระนารายณ์และพระอิศวร วางไว้หน้าจอ เมื่อตั้งตัวหนังเตรียมเครื่องบัตพลีและคนเชิดหนังแต่งตัวเรียบร้อยมานั่งบริเวณที่จะกระทำพิธีซึ่งอยู่หน้าจอหนังแล้ว หัวหน้าคณะคือ จะเป็นผู้เริ่มต้นกระทำพิธีเริ่มด้วย จุดเทียน 3 ดอก ไปปักที่ตัวหนังครูทั้ง 3 ตัว และส่งเทียนให้หัวหน้าวงปี่พาทย์ 1 เล่ม เพื่อให้ไปปักที่ตะโพน จากนั้นหัวหน้าคณะ จะกล่าวเชิญเทพยดาและบริวารที่ประจำทิศทั้งสี่ทิศมาสถิตย์บริเวณที่แสดง หลังจากกล่าวเชิญเทพยดาจบ ก็จะมีโห่ 3 ครั้ง จากนั้นคนพากย์ก็ว่าบทไหว้ครู 3 ตอน หรือที่เรียกว่า 3 ทวย ตอนนั้นคนเชิดจะออกมาเชิดหนัง เจ้าทั้ง 2 องค์ ส่วนตัวฤๅษีจะเชิญกลับไปไว้ที่เตรียมไว้ซึ่งอยู่หน้าจอหนัง เมื่อคนพากย์ว่าจบทวยหนึ่ง พิณพาทย์ก็ทำเพลงเชิดทีหนึ่ง จนครบ 3 ทวย เมื่อคนพากย์ พากย์บทไหว้ครูทั้ง 3 ทวย จบแล้ว หัวหน้าคณะจะเจิมหนังเจ้า และเชิดหนังไปเก็บไว้ในโรง เป็นอันเสร็จพิธี

การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรม อำนวยพร” เป็นการแสดงที่ได้แนวคิดมาจากการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ อันเป็นจารีตที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่อดีต และนำมาต่อยอดเป็นการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ที่มีความแปลกใหม่น่าสนใจ เพื่อเผยแพร่นาฏกรรมแขนงนี้ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทั้งเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกิดเป็นกรอบแนวคิดงานวิจัยจนสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาทั้งในรูปแบบเอกสารทางวิชาการ และรูปแบบการแสดง โดยนำออกเผยแพร่สู่การนำเสนอผลงานระดับชาติต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หน้าใหญ่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หน้าใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร” เป็นผลงานการวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้หลักการและแนวทางประติษฐ์ท่ารำจากบรมครูทางด้านนาฏศิลป์ไทยรวมทั้งประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การประชุมย่อย การวิเคราะห์เนื้อหา การนำเสนอข้อมูล และการสรุปผล โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลทางวิชาการ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การตรวจสอบข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหน้าใหญ่ ชุด “หน้าใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร”
 - 5.1 แนวคิดและแรงบันดาลใจ
 - 5.2 การประพันธ์บท และบรรจุเพลงสำหรับการแสดง
 - 5.3 การสร้างสรรค์และกำหนดเครื่องแต่งกาย
 - 5.4 การกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดง
 - 5.5 การคัดเลือกผู้แสดง
6. การนำเสนองานวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลทางวิชาการ

การศึกษาข้อมูลทางวิชาการของ การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หน้าใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร” ประกอบด้วยดังนี้

1.1 ภาคทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และเก็บข้อมูลทางวิชาการได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ โดยศึกษาข้อมูลทางวิชาการตามแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 สำนักหอสมุดแห่งชาติ

1.1.2 สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.3 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.4 ห้องสมุดศูนย์รักศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.1.5 ห้องสมุดคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.2 ภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมถึงใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ด้วยการบันทึกข้อมูลลงเครื่องบันทึกเสียงโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญในด้านหนังใหญ่จากสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

- พระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดชนอน จังหวัดราชบุรี

- อาจารย์อำไพ บุญรอด รองประธานคณะกรรมการอนุรักษ์หนังใหญ่ และพิพิธภัณฑหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยวิธีการบันทึกเสียง

2.2 แบบประเมินผลงานสร้างสรรค์

3. การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เริ่มด้วยการได้มาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์ข้อมูล นำมาตรวจสอบอย่างละเอียดเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องของข้อมูลเพื่อนำสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านศิลปะการแสดง ทั้งนี้ยังมีคามจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูลและสามารถที่จะอ้างอิงได้ดังนี้

3.1 ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับไม่มีโครงสร้าง

3.3 ข้อมูลการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3.4 ข้อมูลการประเมินผลงานสร้างสรรค์เพื่อประเมินคุณภาพการแสดง

จากข้อมูลทั้ง 4 รูปแบบ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบซ้ำอย่างละเอียดเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลตลอดจนความคลาดเคลื่อนของข้อมูล นอกจากนี้หากพบว่าข้อมูลไม่เพียงพอเกิดความคลาดเคลื่อนหรือขาดหายไปบางส่วน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือทุกประเภทที่ใช้ในการวิจัยมาจำแนกข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเภทที่กำหนดไว้และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนต่อไปนี้

- จัดกลุ่มเอกสารที่จะวิเคราะห์ออกเป็นข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครูหนังใหญ่) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

- นำข้อมูลจากการจัดกลุ่มเอกสารมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการแสดง โดยการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตีความด้วยการสร้างข้อสรุป และนำเสนอออกมาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลทางด้านวิชาการ ข้อมูลภาคสนาม แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกตามประเด็นด้วยการนำสู่การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร”

5. การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร”

5.1 แนวคิดและแรงบันดาลใจ

กระบวนการแสดงหนังใหญ่ มีสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติเป็นจารีตก่อนการแสดงคือ ต้องมีการไหว้ครูก่อนการแสดงหรือที่เรียกกันว่า “เบิกหน้าพระ” มีการเบิกตัวหนังเป็นเทพเจ้าทั้งสามองค์ รวมถึงการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ การพากย์ประกอบการไหว้ครูและเล่นเบิกโรงจับลิ้งหัวค้ำตามลำดับ เหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์คิดต่อยอดรูปแบบการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจมากยิ่งขึ้นและยังสามารถนำเสนอออกแสดงได้ในหลายโอกาส เพื่อเป็นการฟื้นฟู และเผยแพร่ศิลปะแขนงนี้ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ภายใต้การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร”

5.2 การประพันธ์บท และบรรจเพลงสำหรับการแสดง

ผู้วิจัยได้ประพันธ์บทประกอบการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร” โดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์ฉบัง 16 และกาพย์ยานี 11 ตามรูปแบบการประพันธ์บทละครสำหรับเล่นหนังใหญ่มาแต่โบราณ ดังนี้

บทการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร”

ปีพาทย์ทำเพลงเหาะ

พากย์รถ

ปางนั้น เหล่าเทพ เทวา

สาวสุรางค์ นางฟ้า

ออกจาก ทิพย์สถาน วิมานชัย (รับ)

นวนาย วาตกร อ่อนละไม

ขับประสาน ขานไซ

อำนวย พิพัฒน์ สวัสดิ์ (รับ)

“ภาพยนต์บั๊ว 16”

ร้องเพลงเวสสุกรรม

จงรับ สิริเพิ่ม

มงคลเสริม เณลิมศรี

สุขะ พละทวี

วรรณะมี ผุดผ่องพรรณ

ทุกขโศก โรคท่างหาย

เกียรติกำจาย ถ้วนหน้ากัน

รักใคร่ สมานฉันท์

โลกสุขสันต์ นิรันดร

“ภาพยนต์ยานี 11”

ปีพาทย์ทำเพลงเร็ว ลา

ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดใช้วงปีพาทย์เครื่องห้าไม้แซ่ ซึ่งประกอบด้วย

- ระนาดเอก
- ฆ้องวงใหญ่
- ตะโพน
- กลองทัด
- ปี่ใน
- ฉิ่ง

เพลงที่ใช้บรรเลงหลักในการแสดงครั้งนี้ประกอบด้วย 3 เพลงคือ เพลงเหาะ เพลงเวสสุกรรม และเพลงเร็ว ลา

เพลงเหาะ ใช้บรรเลงในช่วงแรกของการแสดง เพื่อให้เห็นถึงการเดินทางของเหล่าเทวดานางฟ้า มาชุมนุมกัน

เพลงเวสสุกรรม ใช้บรรเลงประกอบการขับร้องในช่วงที่ 2 เพื่อเป็นการอวยพรและความเป็นสิริมงคลแก่โลกมนุษย์

เพลงเร็ว ลา ใช้บรรเลงในช่วงท้ายของการแสดง ซึ่งเป็นการจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า แล้วลาเข้าโรง

5.3 การสร้างสรรค์ และกำหนดเครื่องแต่งกาย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องแต่งกายสำหรับผู้เชิดหนังใหญ่ในการแสดงชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร” ไว้ดังนี้

- เสื้ออย่างน้อย คือ เสื้อแขนยาว คอตั้ง กระดุมผ่าหน้า 7 เม็ด ตัดเย็บด้วยผ้าไหมยกดอกลายลูกแก้วสีเขียว

- ผ้านุ่ง คือ ผ้าไหมเนื้อผสมลายจกดาวตลอดทั้งผืน สีน้ำตาล นุ่งแบบโจงกระเบน

- ผ้าคาดเอว คือ ผ้าไหมญี่ปุ่นเนื้อนิ่มสีน้ำเงิน ใช้คาดเอวทับขอบบนของโจงกระเบน

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายสำหรับนักแสดงเชิดหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร

ที่มา : ผู้วิจัย

5.4 การกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ผู้วิจัยได้จัดสร้างตัวหนังใหญ่ ประเภทหนังง่า รูปเทวดาและรูปนางฟ้า คือเป็นหนังภาพเดี่ยว หน้าเสี้ยว ทำท่าเหาะ ขนาดความสูง 1.5 เมตร และกว้าง 1 เมตร ตัวหนังทำด้วยหนังเทียมแกะสลักลวดลายแบบจิตรกรรมไทย ทาทับด้วยสีดำและแต่งแต้มลายเส้นสีทองเพื่อความเด่นชัดของลวดลายในยามค่ำคืน มีด้ามไม้ไผ่สำหรับจับเชิดตัวหนัง

ภาพที่ 6 หนังใหญ่รูปเทวดาตัวที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 7 หน้าใหญ่รูปเทวดาตัวที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 หน้าใหญ่รูปนางฟ้าตัวที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 9 หน้าใหญ่รูปนางฟ้าตัวที่ 2

ที่มา : ผู้วิจัย

5.5 การคัดเลือกผู้แสดง

การแสดงและการเชิดหนังใหญ่ต้องใช้ความสามารถและพละกำลังมาก เนื่องด้วยว่าผู้แสดงต้องถือตัวหนังใหญ่ตลอดทั้งการแสดง อีกทั้งต้องออกท่าเต้นที่ดูดี แข็งแรง มีการกระโดดทำที่หนักแน่น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยได้กำหนดผู้แสดงเป็นผู้ชายทั้งหมด 4 คน สำหรับเชิดตัวหนังเทวดา 2 คน และเชิดตัวหนังนางฟ้า 2 คน และต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการฝึกหัดโขนอีกด้วย

6. การนำเสนองานวิจัย

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร” มานำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

- วิเคราะห์และสรุปผล
- จัดทำเอกสารทางวิชาการในรูปแบบสมบูรณ
- เผยแพร่การแสดงในการนำเสนอผลงานระดับชาติ
- เผยแพร่และตีพิมพ์บทความวารสาร

สรุปได้ว่า ผลงานวิจัยสร้างสรรค์ การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร” เป็นผลงานการวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้หลักการรวมถึงแนวทางประดิษฐ์ท่ารำจากบรมครูทางด้านนาฏศิลป์ไทย และประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การวิเคราะห์เนื้อหา การนำเสนอข้อมูล และการสรุปผล โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ได้แก่ การศึกษาข้อมูลทางวิชาการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร” ที่ประกอบไปด้วย แนวคิดและแรงบันดาลใจ การประพันธ์บท และบรรจุเพลงสำหรับการแสดง การสร้างสรรค์และกำหนดเครื่องแต่งกาย การกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดง การคัดเลือกผู้แสดง และการนำเสนองานวิจัย

การศึกษาข้อมูลทางวิชาการของ การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร” ประกอบด้วย ภาคทฤษฎี โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และเก็บข้อมูลทางวิชาการ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ โดยศึกษาข้อมูลทางวิชาการตามแหล่งต่าง ๆ คือ สำนักหอสมุดแห่งชาติ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดศูนย์รักศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และหอสมุดคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นอกจากนี้ด้านภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ด้วยการบันทึกข้อมูลลงเครื่องบันทึกเสียงโดยการ

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญในด้านหนังใหญ่จากสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดขนอน จังหวัดราชบุรี และอาจารย์อำไพ บุญรอด รองประธานคณะกรรมการอนุรักษ์หนังใหญ่ และพิพิธภัณฑหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง

การตรวจสอบข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์ข้อมูล นำมาตรวจสอบอย่างละเอียดเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องของข้อมูลเพื่อนำสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านศิลปะการแสดง ทั้งนี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูลและสามารถที่จะอ้างอิงได้ดังนี้ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับไม่มีโครงสร้าง ข้อมูลการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และข้อมูลการประเมินผลงานสร้างสรรค์เพื่อประเมินคุณภาพการแสดง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือทุกประเภทที่ใช้ในการวิจัยมาจำแนกข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเภทที่กำหนดไว้และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนต่อไปนี้ โดยจัดกลุ่มเอกสารที่จะวิเคราะห์ออกเป็นข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของหนังใหญ่ การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครูหนังใหญ่) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลจากการจัดกลุ่มเอกสารมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการแสดง โดยการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตีความด้วยการสร้างข้อสรุป และนำเสนอออกมาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนวยการ” ใช้แนวคิดและแรงบันดาลใจ จากสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติเป็นจารีตก่อนการแสดงคือ ต้องมีการไหว้ครูก่อนการแสดงหรือที่เรียกกันว่า “เบิกหน้าพระ” มีการเบิกตัวหนังเป็นเทพเจ้าทั้งสามองค์รวมถึงการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ การพากย์ประกอบการไหว้ครูและเล่นเบิกโรงจับลิ้งหัวคำตามลำดับ เหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์คิดต่อยอดรูปแบบการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจมากยิ่งขึ้นและยังสามารถนำออกแสดงได้ในหลายโอกาส เพื่อเป็นการฟื้นฟู และเผยแพร่ศิลปะแขนงนี้ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งในการแสดงชุดนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประพันธ์บท และบรรจเพลงสำหรับการแสดงโดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์ฉก 16 และกาพย์ยานี 11 ตามรูปแบบการประพันธ์บทละครสำหรับเล่นหนังใหญ่มาแต่โบราณ นอกจากนี้ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าไม้แข็ง ซึ่งประกอบด้วย ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ปี่ใน และฉิ่ง ส่วนเพลงที่ใช้บรรเลงหลักในการแสดงครั้งนี้ประกอบด้วย 3 เพลงคือ เพลงเหาะ เพลงเวสสุกรรม และเพลงเร็ว ลา ในด้านเครื่องแต่งกายผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องแต่งกาย คือ เสื้ออย่างน้อยซึ่งหมายถึงเสื้อแขนยาว คอตั้ง กระดุมผ่าหน้า 7 เม็ด ตัดเย็บด้วยผ้าไหมยกดอกลายลูกแก้วสีเขียว ผ้านุ่งใช้ผ้าไหมเนื้อผสมลายจกดาวตลอดทั้งผืน สีนํ้าตาล นุ่งแบบโจงกระเบน

และผ้าคาดเอวผู้วิจัยนำผ้าไหมญี่ปุ่นซึ่งมีลักษณะเนื้อนิ่มสีน้ำเงิน ใช้คาดเอวทับขอบบนของโจงกระเบน นอกจากนี้การกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้จัดสร้างตัวหนังใหญ่ ประเภทหนังง่า รูปเทวดาและรูปนางฟ้า คือเป็นหนังภาพเดียว หน้าเสี้ยว ทำท่าเหาะ ขนาดความสูง 1.5 เมตร และกว้าง 1 เมตร ตัวหนังทำด้วยหนังเทียมแกะสลักลงลายแบบจิตรกรรมไทย ทาทับด้วยสีดำและแต่งแต้มลายเส้นสีทองเพื่อความเด่นชัดของลวดลายในยามค่ำคืน มีด้ามไม้ไผ่สำหรับจับเชิดตัวหนัง

การนำเสนองานวิจัย ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด “หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนวยการ” มาเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้ คือ การวิเคราะห์และสรุปผล การจัดทำเอกสารทางวิชาการในรูปแบบสมบูรณ การเผยแพร่การแสดงในการนำเสนอผลงานระดับชาติ การเผยแพร่และตีพิมพ์บทความลงวารสารเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้ที่มีความสนใจรวมถึงอนุรักษ์หนังใหญ่ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่สืบไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยการที่สามารถนำมาใช้เป็นการแสดงเบิกโรงก่อนการแสดงเข้าเรื่องหนังใหญ่และยังสามารถนำมาแสดงเพื่อเป็นการอำนวยการในโอกาสต่าง ๆ ได้

การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยการ มีหลักและวิธีการประดิษฐ์กระบวนการทำรำโดยคำนึงถึงหลักการขีด และท่าเต้นของการเล่นหนังใหญ่ พร้อมกับสอดแทรกกระบวนการทำนาฏยศัพท์ที่ถูกต้องตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทย โดยแบ่งการประดิษฐ์ทำรำออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประดิษฐ์ทำรำออกสู่ด้านหน้าเวทีด้วยเพลงหน้าพาทย์เหาะเปรียบเสมือนเป็นการเดินทางของเหล่าเทวดา นางฟ้ามาชุมนุมกัน

เพลงเหาะ จัดอยู่ในกลุ่มเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบกิริยาในการเดินทางของตัวละครที่เป็นเทพเจ้า หรือเทวดา นางฟ้า

ขั้นตอนที่ 2 การประดิษฐ์ทำรำประกอบบทร้อง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรำประกอบบทร้องด้วยการพากย์ และช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องในเพลงเวสสุกรรม

พากย์ เดิมจะใช้พากย์เวลาผู้แสดงเอ่ยชมพาทย์และจัดกระบวนการทำนาฏยศัพท์ในการแสดงโขนและการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งในการนี้ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดใช้วิธีการพากย์รามาใช้ในการพากย์อำนวยการ โดยบทพากย์จะประพันธ์ในรูปแบบฉันทลักษณ์ กาพย์ฉบัง 16 ดังนี้

พากย์

ปางนั้น เหล่าเทพ เทวา
ออกจาก ทิพย์สถาน วิมานชัย (รับ)
นวนาถ วาดกร อ่อนละไม
อำนวยการ พิพัฒน์ สวัสดิ์ (รับ)

สาวสุรางค์ นางฟ้า

ขับประสาน ขานไซ

“กาพย์ฉบัง 16”

เพลงเวสสุกรรม เป็นเพลงบรรเลงประกอบการขับร้องสำหรับการแสดงโขนละคร และมหรสพต่าง ๆ มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ซึ่งจะนิยมใช้กลอนสุภาพ (กลอนแปด) มาขับร้อง

ในการนี้ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดการขับร้องเพลงเวสสุกรรมในรูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ยานี 11 ดังนี้

ร้องเพลงเวสสุกรรม

จงรับ สิริเพิ่ม	มงคลเสริม เถลิ้มศรี
สุขะ พละทวี	วรรณะมี ผุดผ่องพรรณ
ทุกข์โศก โรคห่าหาย	เกียรติกำจาย ถ้วนหน้ากัน
รักใคร่ สมานฉันท์	โลกสุขสันต์ นิรันดร์

“กาพย์ยานี 11”

ขั้นตอนที่ 3 การประดิษฐ์ทำรำและการแปรแถว ในทำนองเพลงเร็ว แสดงให้เห็นถึง การจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า

การสร้างสรรค์เบิกโรงหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยการ ได้นำนาฏยศัพท์สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาเป็นต้นแบบในการคิดประดิษฐ์ทำรำ ซึ่งจะเน้นนาฏยศัพท์ในส่วนของการทำ และลำตัวเป็นหลัก ประกอบด้วย

กระดกเท้า การกระดกเท้านี้ ในเมื่อท่านได้กระทุ้งเท้าแล้ว จะต้องรีบกระดกเท้าขึ้นไปให้มากที่สุดเท่าที่จะกระดกได้ แล้วพยายามส่งเข้าขึ้นไป แต่ต้องระวังอย่าให้ตัวชะงักมาด้านหน้า ถ้าชะงักมาข้างหน้าก็ใช้ไม่ได้ ท่านจงพยายามดันปลายก้นออกมา แล้วตัวท่านจะตั้งตรง พร้อมทั้งหนีบร่องเข้าหาโคนขาให้มาก ส่วนฝ่าเท้าต้องหักหลังเท้าเข้าหาหน้าแข้ง และสังเกตดูว่าหัวแม่เท้าตรงกับสันหน้าแข้งหรือเปล่า ถ้าไม่ตรงก็ใช้ไม่ได้ จงพยายามอย่าให้ฝ่าเท้าบิดไปทางใดทางหนึ่ง พร้อมทั้งตั้งนิ้วเท้าทั้งห้าให้เสมอกัน (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.120)

กระดกเสี้ยว การกระดกเสี้ยวในที่นี้ ต่างกันกับการกระดกเท้าที่ได้เคยอธิบายมาแล้ว ถ้าจะกระดกเสี้ยวด้วยเท้าขวา ท่านก็ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง แล้วจึงกระดกเท้าขวามาขึ้นมาด้านข้าง และพยายามเอียงไหล่ขวาลงไปหาเท้าขวาที่กระดกให้มากที่สุด เวลาที่กระดกเท้าขึ้นมาต้องดันปลายก้นออกมา แล้วหนีบร่องเข้าหาโคนขาให้มาก ส่วนฝ่าเท้าต้องหักหลังเท้าเข้าหาหน้าแข้ง และสังเกตดูว่าหัวแม่เท้าต้องตรงกับสันหน้าแข้ง ฝ่าเท้าต้องไม่บิดเบี้ยวไปทางใดทางหนึ่ง นิ้วทั้งห้าต้องตั้งเสมอกันเป็นใช้ได้ เข้าขาต้องกางออกไป การกระดกเสี้ยวนี้สำคัญอยู่ที่การก้าวเท้า เพราะถ้ากระดกเสี้ยวด้วยเท้าขวาท่านจะก้าวเท้าซ้ายไปข้างข้างให้กว้างกว่าธรรมดา การกระดกเสี้ยวก็จะสะดวกมากขึ้น และการกระดกเสี้ยวทุกครั้งต้องมองเห็นเท้าที่กระดกเสมอ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.123)

ก้าวเท้า (ก้าวหน้า) การก้าวเท้าที่ถูกวิธี เวลาย่อลงจะมองเห็นเหลี่ยมได้ทันที สมมุติว่าจะก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ท่านต้องยกเท้าขวามาขึ้น แล้วก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า เวลาที่ก้าวเท้าลงไป

นั้นต้องใช้สันเท้าจรดลงไปก่อนแล้วจึงเหยียบลงไปให้เต็มฝ่าเท้า แต่ต้องเบนปลายเท้าให้เฉียงไปทางขวามือพอสมควรต้องสังเกตดูว่าสันเท้าขาที่ก้าวไปข้างหน้านั้นต้องให้ตรงกับหัวแม่เท้าข้างซ้ายที่อยู่ข้างหลัง และให้ห่างกันประมาณ 10 นิ้ว น้ำหนักคงไปรวมกันอยู่ที่ปลายเท้าขวา ในขณะที่ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าต้องเปิดปลายเท้าและสันเท้าซ้ายเล็กน้อย (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.120)

ก้าวเท้า (ก้าวข้าง) การก้าวข้างนี้หมายความว่า ก้าวเท้าไปข้างตัว จะก้าวข้างไหนก่อนก็ได้ สมมุติว่าจะก้าวเท้าไปข้างขวา ท่านต้องยกเท้าขวาคืน แล้วก้าวเท้าขวาไปข้างลำตัวโดยให้สันเท้าจรดลงไปก่อนแล้วจึงเหยียบให้เต็มฝ่าเท้า แล้วให้ปลายเท้าชี้ไปด้านข้างตัว ส่วนฝ่าเท้าขวานั้นให้วางเป็นเส้นตรงกับหัวแม่เท้าข้างซ้าย และให้ห่างกันระหว่างสันเท้าขวาและหัวแม่เท้าซ้ายประมาณ 1 ฟุต น้ำหนักให้ไปรวมกันอยู่ที่ปลายเท้าขวา ในขณะที่ก้าวเท้าขวาไปข้างตัว ต้องเปิดปลายเท้าและสันเท้าซ้ายเล็กน้อย (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.120)

เก็บเท้า การเก็บเท้าในที่นี้ เป็นการเก็บเท้าที่หมุนไปด้านหลังจนกระทั่งหันมาด้านหน้า ก่อนจะเก็บเท้าท่านจะต้องถอยน้ำหนักขาให้เท่ากันทั้งสองข้างแล้วย่อลง และย่อเท้าทั้งซ้ายและขวาลงบนพื้น จะช้าหรือเร็วก็ได้ ขอแต่ให้มีจังหวะสม่ำเสมอ การย่อเท้านี้ต้องย่อด้วยจมูกเท้า นิ้วทั้งห้าต้องตั้งขึ้น ส่วนส้นเท้านั้นพยายามยกให้สูงจากพื้นเล็กน้อย แต่ถ้าย่อเท้าถี่ ๆ จะเป็นการเก็บเท้าที่ดี (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.124)

ขยับเท้า การขยับเท้านั้นจะต้องขยับทีละข้าง ถ้าจะขยับด้วยเท้าขวา ท่านจงก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าโดยการวางฝ่าเท้าลงไปให้เต็ม น้ำหนักอยู่ที่ปลายเท้าขวาพอสมควร ส่วนเท้าซ้ายคงใช้จมูกเท้ายันพื้นไว้ ต่อไปนี้จะเป็นตอนที่ขยับ ท่านจงถอยน้ำหนักไปที่เท้าซ้ายเล็กน้อย แต่คงอยู่ในท่าที่ยืนพื้นแล้วขยับเท้าขวาคืนอีกเล็กน้อย วางเท้าขวาลงอย่างเดิม ให้น้ำหนักคงกลับมาอยู่ที่เท้าขวาแล้วยกเท้าซ้ายขึ้นวางลงอย่างเดิมสลับกันไปหลาย ๆ ครั้ง ในลักษณะย่อเท้าแต่เป็นการย่อเท้าแบบไขว้เท้า เวลาขยับน้ำหนักจะต้องอยู่ที่ปลายเท้าหน้าเป็นหลักเสมอ และต้องเหยียดสันเท้าหลังนิดหน่อย พร้อมทั้งดึงนิ้วทั้งห้าให้มากที่สุด ใช้จมูกเท้ายันพื้นเลี้ยงตัวไว้ เวลาขยับจะต้องใช้จมูกเท้าทั้งซ้ายและขวาย่ออยู่ตลอดเวลา และต้องแข็งแรงขาทั้งสองให้มาก ๆ จะช่วยให้ท่านขยับได้ดีขึ้น ส่วนผู้ที่ขยับได้ดีเวลามองดูจะเห็นว่าผู้รำนั้นคล้ายกับลอยอยู่บนอากาศ ในขณะที่เคลื่อนที่ไป ฉะนั้นการขยับจึงต้องหัดเป็นพิเศษ เวลาขยับจะต้องมียึด ยึด อยู่เสมอ พร้อมทั้งเปิดปลายเท้าพอสมควร (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.124)

จรดเท้า (ด้วยสันเท้า) การจรดเท้าในที่นี้ เป็นการจรดเท้าด้วยสันเท้า ท่านจะจรดเท้าข้างไหนก่อนก็ได้ แต่จะจรดในขณะเดียวกันทั้งสองเท้าไม่ได้ ถ้าจะจรดเท้าขวา ท่านก็ยกเท้าขวาคืนให้สูงจากพื้นเล็กน้อย แต่ต้องไม่ลืมว่าน้ำหนักคงอยู่ที่ขาซ้าย แล้วจึงเอาสันเท้าขวาวางลงที่พื้นเบา ๆ ถ้าวางเท้าหนัก ๆ ก็ใช้ไม่ได้ ภาษารำเขาเรียกว่ารำหนักมือหนักเท้า ส่วนปลายเท้านั้นคงเหยียดขึ้นให้สูงจากพื้นนิดหน่อย หักข้อเท้าขึ้นและดึงนิ้วอยู่ตลอดเวลา (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.127)

ถอนเท้า การถอนเท้าจะเริ่มข้างไหนก่อนก็ได้ ถ้าถอนเท้าขวาจะเริ่มด้วยการถ่าน้ำหนักมาข้างหน้า แล้วยกเท้าหลังเล็กน้อยหรือบางคนอาจจะไม่ยกเท้าเลย พอวางเท้าขวาไปด้านหลังให้หลังน้ำหนักกลับมาอยู่ที่ขาขวา ในจังหวัดติดต่อกันนั้นก็ยกเท้าข้างหน้าขึ้น นี่คือการ “ถอนเท้า” ในขณะที่ถ่าน้ำหนักมานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนไหล่อยู่เสมอ เป็นต้นว่า เอียงไหล่ซ้ายก็ย้ายมาเอียงไหล่ขวาหรือตีไหล่ออก ถ้าจะถอนเท้าซ้ายก็คงปฏิบัติเช่นเดียวกัน (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.131)

ประเท้า การประเท้านี้จะประเท้าไหนก่อนก็ได้ สมมุติว่าท่านจะประเท้าซ้าย ก่อนอื่นท่านต้องย่อตัวลงแล้วถ่าน้ำหนักให้มาอยู่ที่ขาขวา ส่วนขาซ้ายเวลานี้มีน้ำหนักเบามาก เมื่อท่านได้เตรียมตัวเรียบร้อยแล้ว ทีนี้ท่านก็ยุบตัวลง พอยุบลงแล้วท่านก็ตั้งปลายนิ้วทั้ง 5 ขึ้นให้มากที่สุด แล้วกระดกปลายเท้าขึ้นโดยใช้ส้นเท้ายันพื้นไว้ แล้วจึงตบเท้าซ้ายลงที่พื้นเบา ๆ และยกขึ้น เวลาตบเท้าจะต้องใช้จมูกเท้า อย่าใช้ปลายนิ้วเท้า การจะยกขึ้นมานั้นต้องยกขึ้นมาจากลักษณะกระชากเข้าขึ้นเล็กน้อย การประเท้านี้มีอยู่ 2 แบบ แบบที่ 1 คือประเท้าแล้วยกขึ้น แบบที่ 2 คือประเท้าอยู่กับที่ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.133)

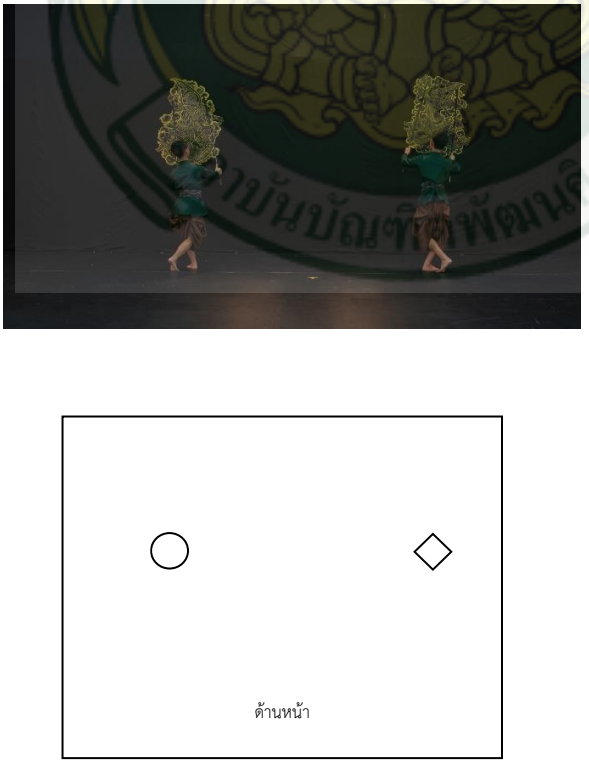
เอียงไหล่ การเอียงไหล่นี้จะเอียงข้างไหนก่อนก็ได้ ถ้าท่านจะเอียงไหล่ข้างขวาก็ต้องสร้างความรู้สึกที่ไหล่ขวา เหมือนกับว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีน้ำหนักพอประมาณวางอยู่บนปลายไหล่ขวาของท่าน แล้วท่านลองเอียงไหล่ลงไป อย่าเอียงให้มากนัก ระวังอย่าให้ไหล่ข้างซ้ายยกขึ้น ถ้าสงสัยว่าไหล่ของท่านยกขึ้นหรือเปล่าก็ลองมองดูไหล่ซ้ายของท่านในกระจก เวลาที่เอียงไหล่ลงมาท่านต้องกดเกลียวหน้าลงมาด้วย (เกลียวหน้าอยู่ใต้ราวนมลงมา) การเอียงไหล่ลงมานั้นต้องระวังอย่าให้ไหล่เอียงลงมากเกินไป คงเอียงลงมานิดหน่อยเท่านั้นเป็นใช้ได้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560, น.144)

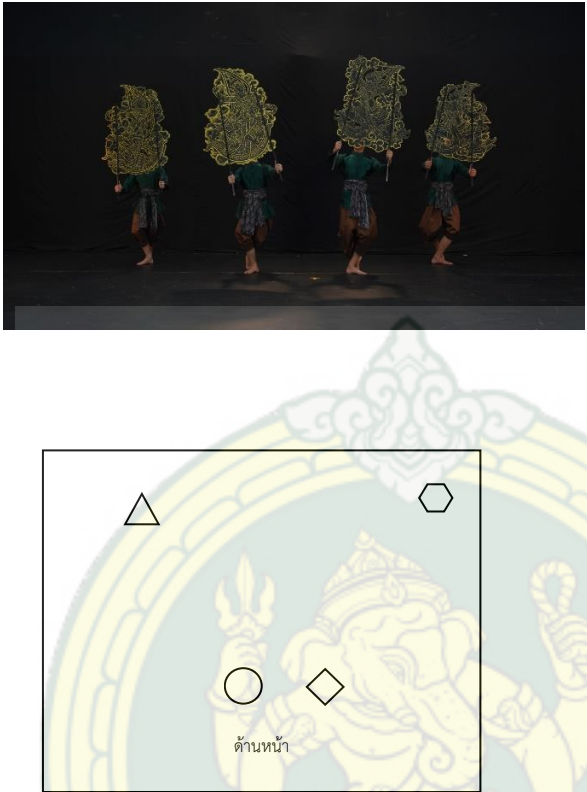
จากขั้นตอนการประดิษฐ์ท่ารำทั้ง 3 และนาฏยศัพท์ที่ผู้สร้างสรรค์ได้กล่าวมาข้างต้น จึงนำมาสู่กระบวนการทำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” ดังต่อไปนี้

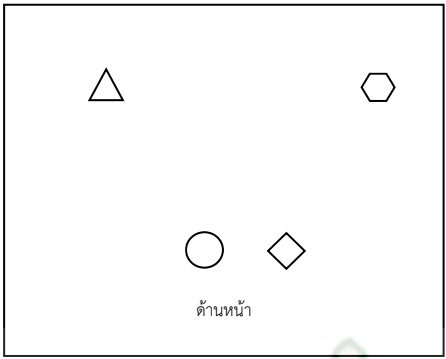
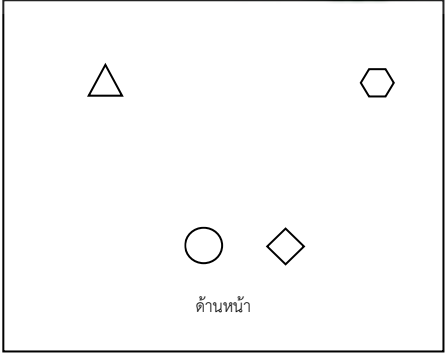
การแทนค่าผู้แสดงตามแผนผังเวที มีดังนี้

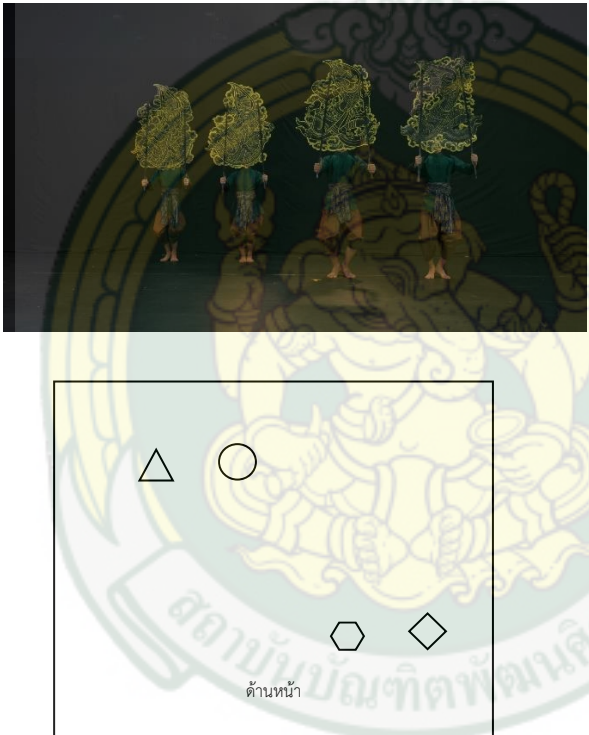
- ◇ แทนผู้แสดงตัวพระที่ 1
- แทนผู้แสดงตัวนางที่ 1
- ◇ แทนผู้แสดงตัวพระที่ 2
- △ แทนผู้แสดงตัวนางที่ 2

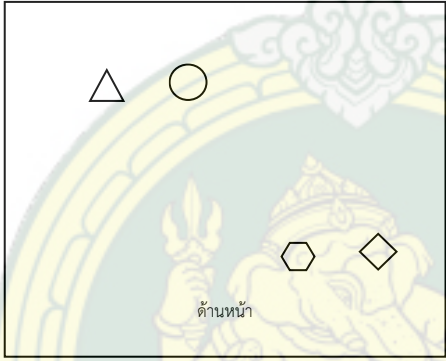
ตารางที่ 6 กระบวนท่ารำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (เพลงเหาะ)

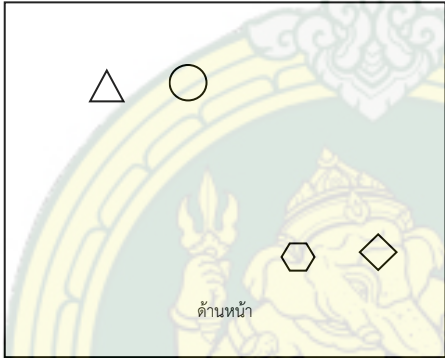
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
1		เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าขวาไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา
2		เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าขวาไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย

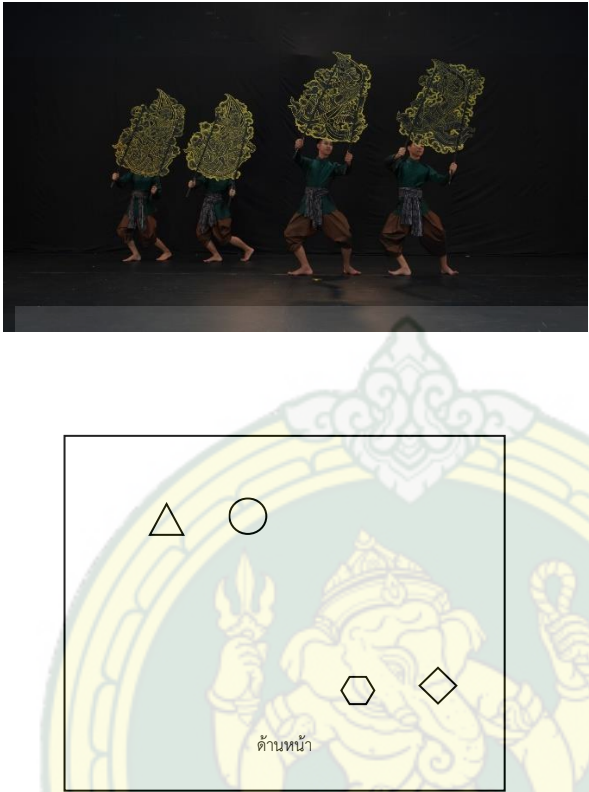
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
3		เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าขวาไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าขวาไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา
4		เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าขวาไขว้มา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิด หนังใหญ่ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าขวาไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย
5	 	เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าขวาไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าซ้ายไขว้มาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงซ้าย

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ขยันท้าวหาไช้วมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะเอียงขวา * ปฏิบัติท่าที่ 3,4,5 ติดต่อกันซ้ำ 3 ครั้ง
6		เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งขอยเท้า(เก็บเท้า)เคลื่อนที่ มาด้านซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้ เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งขอยเท้า(เก็บเท้า)เคลื่อนที่ มาด้านขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้ เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งขอยเท้า(เก็บเท้า)เคลื่อนที่ มาด้านซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้ เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งขอยเท้า(เก็บเท้า)เคลื่อนที่ มาด้านขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้ เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะตรง

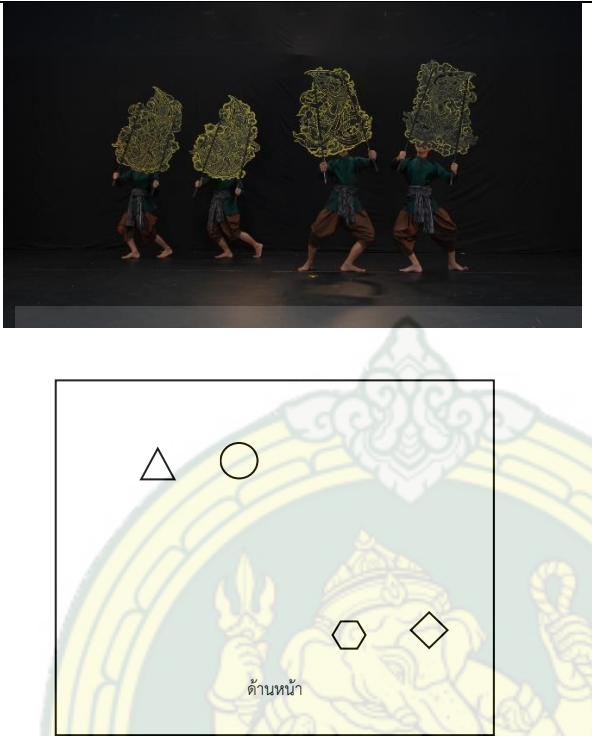
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
7	 	เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายมาด้านหลัง เล็กน้อย แล้วผสมเหลื่อมเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายมาด้านหลัง เล็กน้อย แล้วผสมเหลื่อมเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายมาด้านหลัง เล็กน้อย แล้วผสมเหลื่อมเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายมาด้านหลัง เล็กน้อย แล้วผสมเหลื่อมเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา

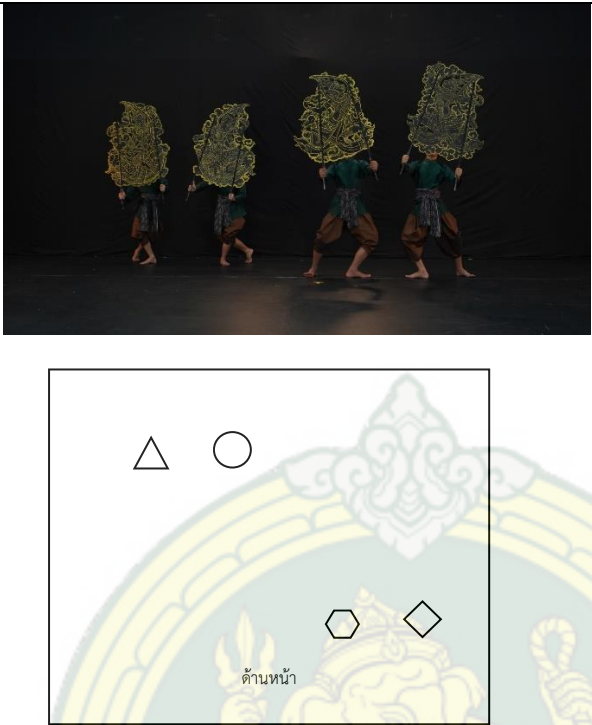
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
8	 	เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้ายมาด้าน แล้ววาง ส้นเท้าซ้ายเหลื่อมมาด้านหน้า มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้ายมาด้าน แล้ววาง ส้นเท้าซ้ายเหลื่อมมาด้านหน้า มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้ายมาด้าน แล้ววาง ส้นเท้าซ้ายเหลื่อมมาด้านหน้า มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้ายมาด้าน แล้ววาง ส้นเท้าซ้ายเหลื่อมมาด้านหน้า มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
9		เพลง เหาะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายลงหลังเล็กน้อย ประเท้าขวาแล้วก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายลงหลังเล็กน้อย ประเท้าขวาแล้วก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายลงหลังเล็กน้อย ประเท้าขวาแล้วก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายลงหลังเล็กน้อย ประเท้าขวาแล้วก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย

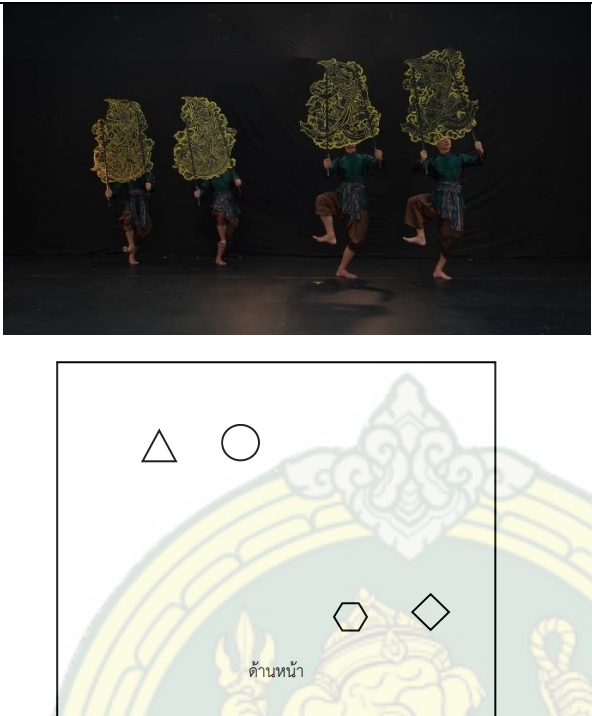
ที่มา : ผู้วิจัย

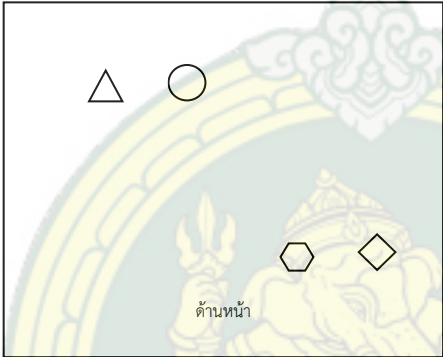
ตารางที่ 7 กระบวนท่ารำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (พากย์)

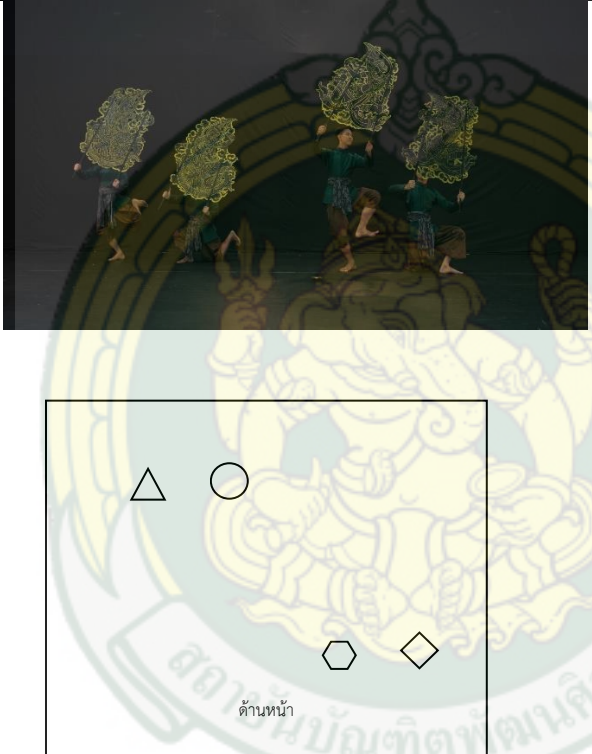
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
10		พากย์ : ปางนั้น เหล่าเทพ เทวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายลงหลังเล็กน้อย ประเท้าขวาแล้วก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าขวาลงหลังเล็กน้อย ประเท้าซ้ายแล้วก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
11		พากย์ : สาวสุรางค์ นางฟ้า อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียดหนังใหญ่ระดับปากเอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าขวาหลังเล็กน้อย ประเท้าซ้ายแล้วก้าวหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียดหนังใหญ่ระดับปากเอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถอนเท้าซ้ายลงหลังเล็กน้อย ประเท้าขวาแล้วก้าวหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา

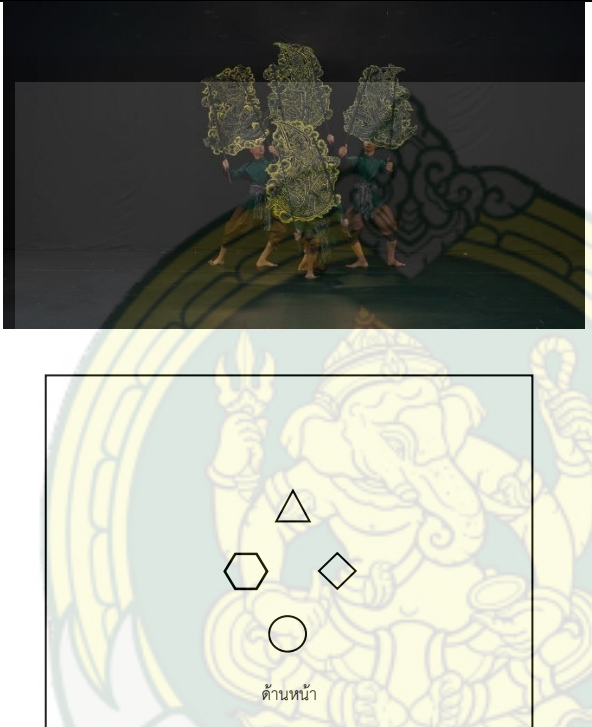
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
12	 	พากย์ : ออกจาก ทิพย์สถาน วิมานชัย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าหมุนซ้ายรอบตัว แล้วก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสองจับ ด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะ เอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าหมุนซ้ายรอบตัว แล้วก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสองจับ ด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับอก เอียง ตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าหมุนขวารอบตัว แล้วก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสองจับ ด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าหมุนขวารอบตัว แล้วก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสองจับ ด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย

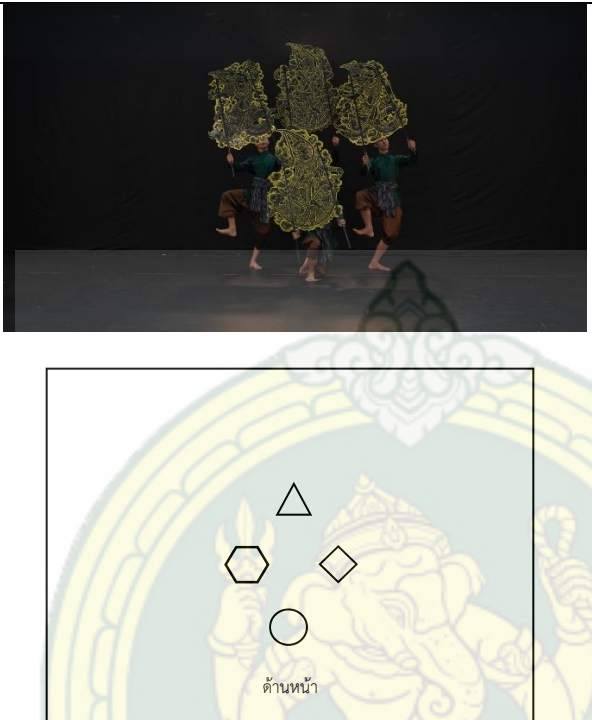
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
13		(รับ) ทำนองเล่นตะโพน อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้าย แล้วยกเท้าขวา หนีบनोंง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ด หนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนัง มาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้าย แล้วยกเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้าย แล้วยกเท้าขวา หนีบनोंง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ด หนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนัง มาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้าย แล้วยกเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา

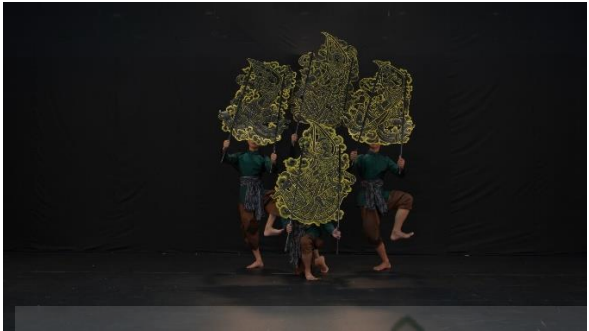
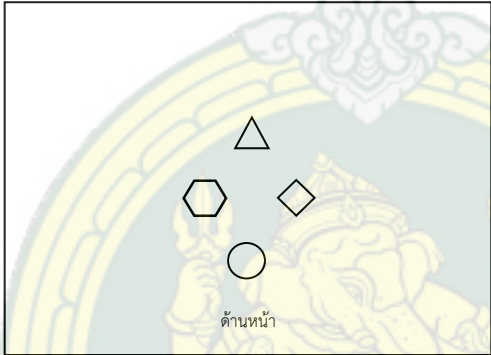
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
14	 	(รับ) ทำนองเล่นตะโพน อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้ายหนีบนั่งมือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้ายหนีบนั่งมือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้ายหนีบนั่งมือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้ายหนีบ่อง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย
15	 ด้านหน้า	พากย์ : นวณาด วาดกร อ่อนละไม อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข้าขวาลงตั้งที่พื้น ก้าวไขว้เท้าซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข้าซ้ายลงตั้งที่พื้นแล้วกระดกเท้า เท้าขวาก้าวข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าขวา แล้วยกเท้าซ้ายหนีบ่อง มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ก้าวเท้าขวา แล้วกระดก เสี้ยวเท้าซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้ เชิดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัว หนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย
16		พากย์ : ขับประสาน ขานไช อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : วงกลมทวนเข็มนาฬิกา วิ่งซอยเท้าเป็นวงกลม มือ ซ้ายจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่แขนตึง ออกไปด้านข้างระดับไหล่ มือขวา จับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ทาบไว้ บริเวณหน้าอก ศีรษะตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าเป็นวงกลม มือ ซ้ายจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่แขนตึง ออกไปด้านข้างระดับไหล่ มือขวา จับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ทาบไว้ บริเวณหน้าอก ศีรษะตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าเป็นวงกลม มือ ซ้ายจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่แขนตึง ออกไปด้านข้างระดับไหล่ มือขวา จับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ทาบไว้ บริเวณหน้าอก ศีรษะตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		วิ่งซอยเท้าเป็นวงกลม มือซ้ายจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่แขนตึงออกไปด้านข้างระดับไหล่ มือขวาจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ทาบไว้บริเวณหน้าอก ศีรษะตรง
17		พากย์ : อำนวย พรพิพัฒน์ สวัสดิ์ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าซ้ายลงเหลื่อมแบบตัวพระ มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข่าซ้ายลงตั้งที่พื้น เท้าขวาก้าวมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับเอว เอียงตัวหนังด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าขวาลงเหลื่อมแบบตัวพระ มือทั้งสองจับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าซ้าย ยึดเข้าให้สุดทั้งสองข้าง มือทั้งสองจับด้าม

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับศีรษะ เอียง ตัวหนึ่งมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา
18		(รับ) ทำนองเล่นตะโพน อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้าย แล้วยกเท้าขวา หนีบनोंง มือทั้งสองจับด้ามไม้ขีด หนึ่งใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่ง มาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า เข้าซ้ายลงตั้งที่พื้น เท้าขวา ก้าวมาด้านหน้า มือทั้งสองจับ ด้ามไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับเอว เอียงตัวหนึ่งด้านขวา ศีรษะเอียง ขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าซ้าย แล้วยกเท้าขวา หนีบनोंง มือทั้งสองจับด้ามไม้ขีด หนึ่งใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนึ่ง มาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าซ้าย ยึดเข้าให้ สุดทั้งสองข้าง มือทั้งสองจับด้าม ไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับศีรษะ เอียง ตัวหนึ่งมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา

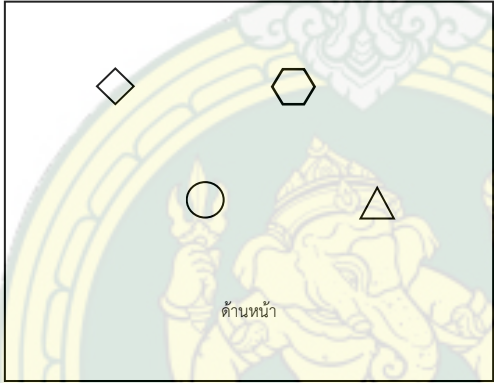
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
19	 	รับ) ทำนองเล่นตะโพน อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้ายหนีบนั่ง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นตั้งเข้าขวาที่พื้น ก้าวเท้าซ้ายมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้ายหนีบนั่ง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับปาก เอียงตัวหนึ่งมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย

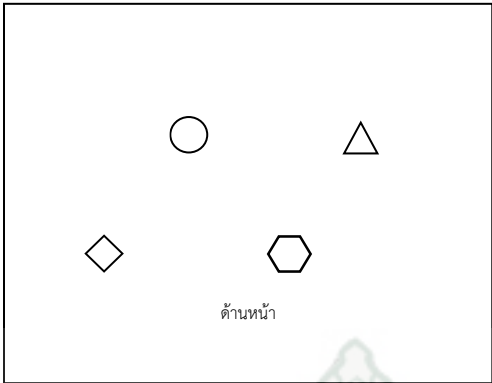
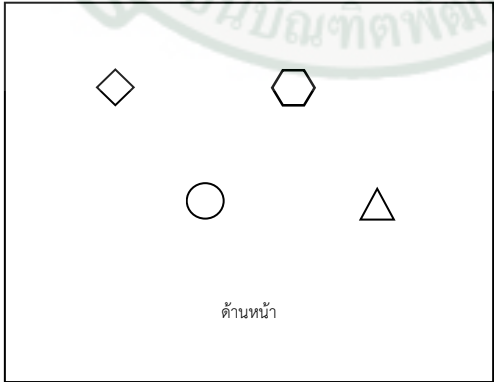
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าขวามาด้านหน้า เพื่อหมุนซ้ายรอบตัวกลับมาที่ ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้ว เปลี่ยนเป็นยกเท้าซ้าย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับปาก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย

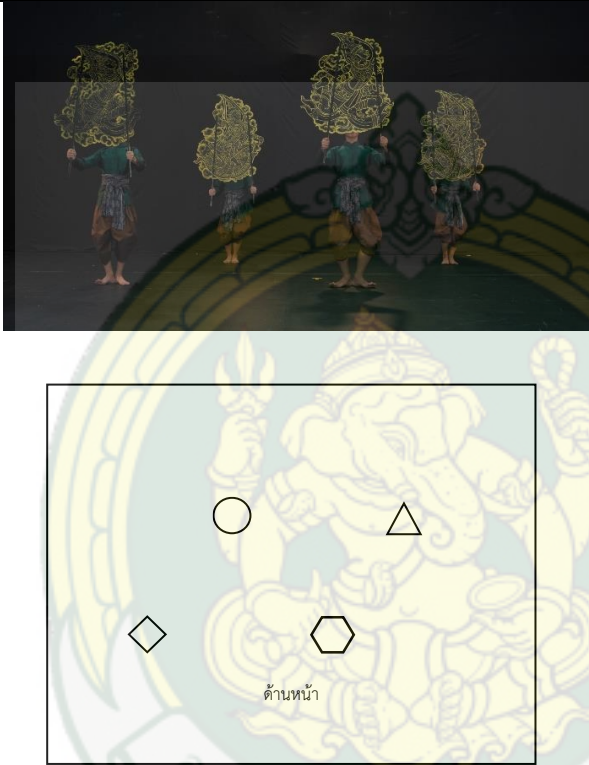
ที่มา : ผู้วิจัย

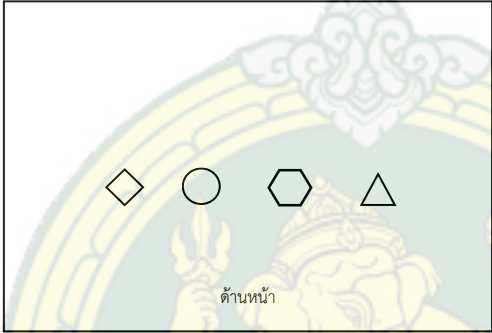

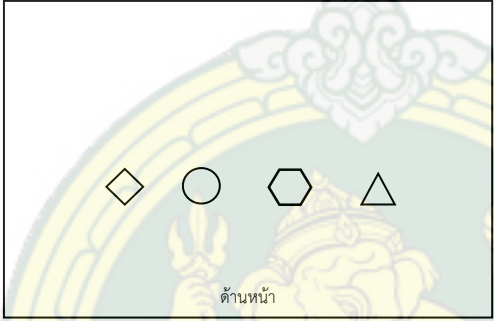
ตารางที่ 8 กระบวนท่ารำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” (เพลงเวสสุกรรม)

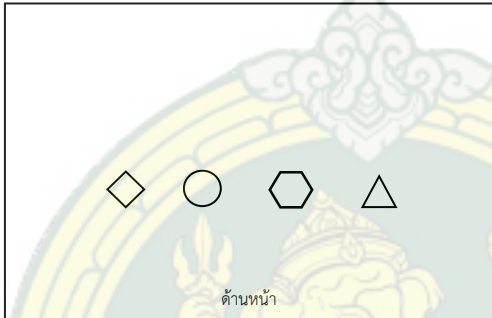
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
20	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : จงรับ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่มาด้าน ขวามือ มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่มาด้าน ขวามือ มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง
21		ร้องเพลงเวสสุกรรม : สิริเพิ่ม อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เซียด หนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า

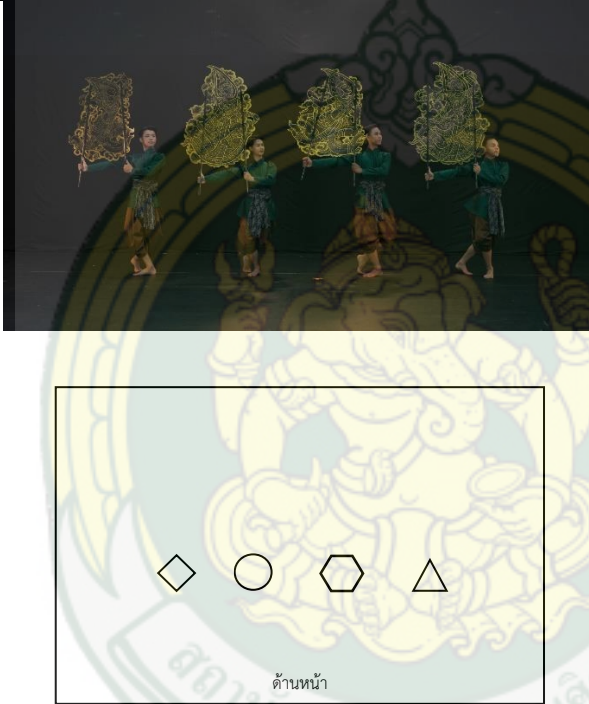
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ซอยเท้าเคลื่อนที่ลงไปด้านหลัง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ลงไปด้านหลัง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง
22	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : มงคลเสริม อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ลงไปด้านหลัง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ลงไปด้านหลัง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง

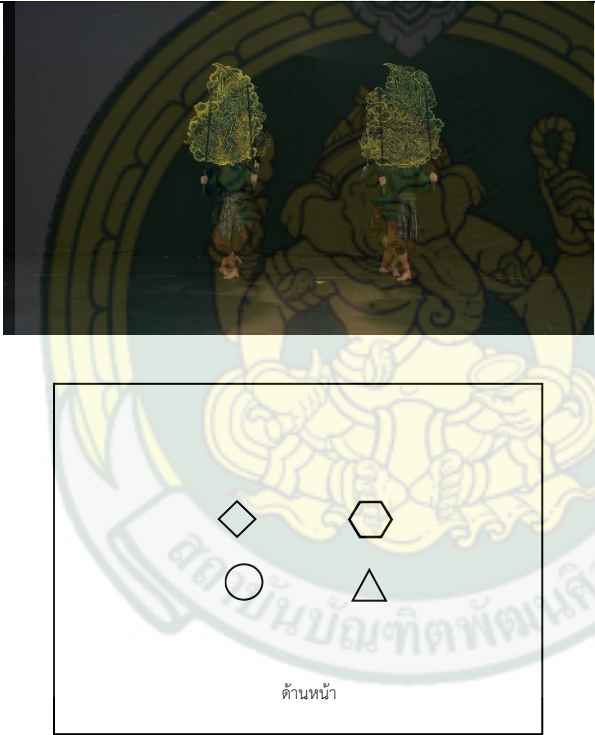
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง
23		ร้องเพลงเวสสุกรรม : เฉลิมศรี อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิด หนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ลงไป ด้านหลัง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ขึ้นมา ด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิด หนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่ลงไป ด้านหลัง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิด หนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะหน้าตรง

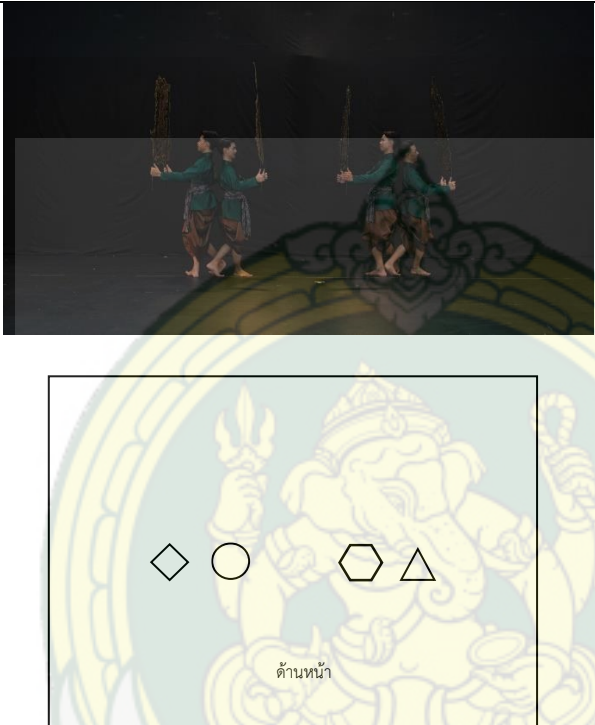
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
24	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : (เอื้อน) อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่มาเป็นแถว หน้ากระดานปลางเวที มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่มาเป็นแถว หน้ากระดานปลางเวที มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่มาเป็นแถว หน้ากระดานปลางเวที มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ซอยเท้าเคลื่อนที่มาเป็นแถว หน้ากระดานปลางเวที มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง

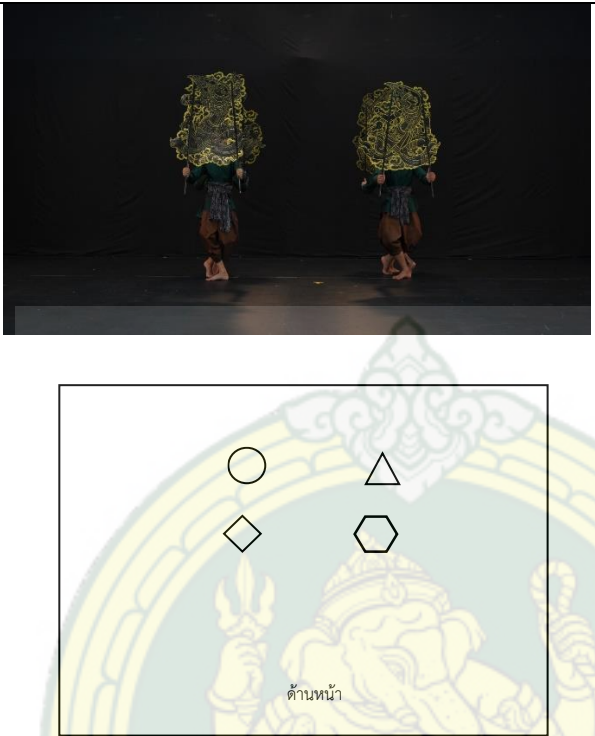
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
25	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : สุขชะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าขวา ยกเท้าซ้าย พร้อมกับสะบัดตัวขึ้นเล็กน้อย มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าขวา ยกเท้าซ้าย พร้อมกับสะบัดตัวขึ้นเล็กน้อย มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าขวา ยกเท้าซ้าย พร้อมกับสะบัดตัวขึ้นเล็กน้อย มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวเท้าขวา ยกเท้าซ้าย พร้อมกับสะบัดตัวขึ้นเล็กน้อย มือ ทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ ระดับอก ศีรษะหน้าตรง

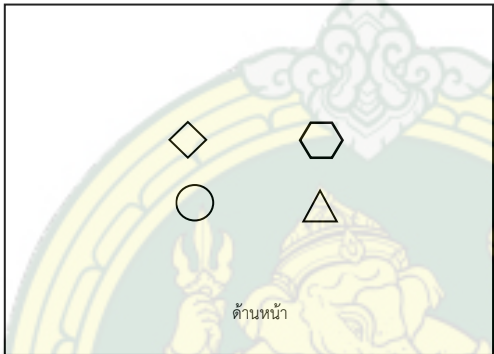
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
26	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : พละทวี อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าซ้ายและหมุนขวา รอบตัวมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าขวา พร้อมกับสะอึกตัวขึ้นเล็กน้อย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอี้ยวตัวหน้ามาด้านขวาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าซ้ายและหมุนขวา รอบตัวมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าขวา พร้อมกับสะอึกตัวขึ้นเล็กน้อย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอี้ยวตัวหน้ามาด้านขวาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวไขว้เท้าซ้ายและหมุนขวา รอบตัวมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าขวา พร้อมกับสะอึกตัวขึ้นเล็กน้อย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอี้ยวตัวหน้ามาด้านขวาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า

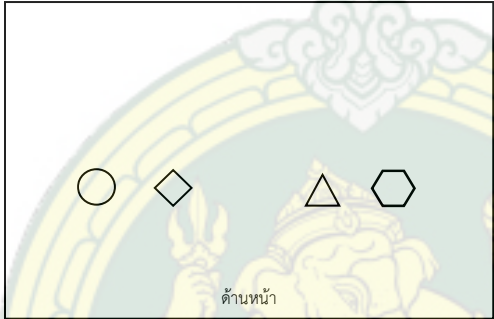
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ก้าวไขว้เท้าซ้ายและหมุนขวา รอบตัวมาที่ด้านหน้าเหมือนเดิม แล้วเปลี่ยนเป็นยกเท้าขวา พร้อมกับสะอึกตัวขึ้นเล็กน้อย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอี้ยวตัวหน้ามาด้านขวาเล็กน้อย ศีรษะเอียงขวา
27		ร้องเพลงเวสสุกรรม : วรรณะมี ผุดผ่องพรรณ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่แล้ววาดมือ ออกไปด้านขวา เป็นมือขวาแขนตั้ง ระดับไหล่ มือซ้ายทาบที่หน้าอก ด้านขวา ใบหน้าหันไปด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวาเล็กน้อย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่แล้ววาดมือ ออกไปด้านขวา เป็นมือขวาแขนตั้ง ระดับไหล่ มือซ้ายทาบที่หน้าอก ด้านขวา ใบหน้าหันไปด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวาเล็กน้อย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่แล้ววาดมือ ออกไปด้านขวา เป็นมือขวาแขนตั้ง ระดับไหล่ มือซ้ายทาบที่หน้าอก

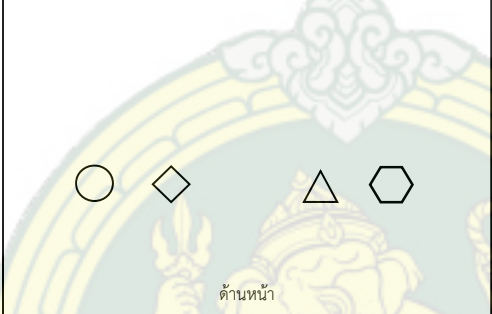
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ด้านขวา ใบหน้าหันไปด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวาเล็กน้อย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่แล้ววาดมือออกไปด้านขวา เป็นมือขวาแขนตั้งระดับไหล่ มือซ้ายทาบที่หน้าอก ด้านขวา ใบหน้าหันไปด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวาเล็กน้อย
28		ร้องเพลงเวสสุกรรม : ทุกข์โศก อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า

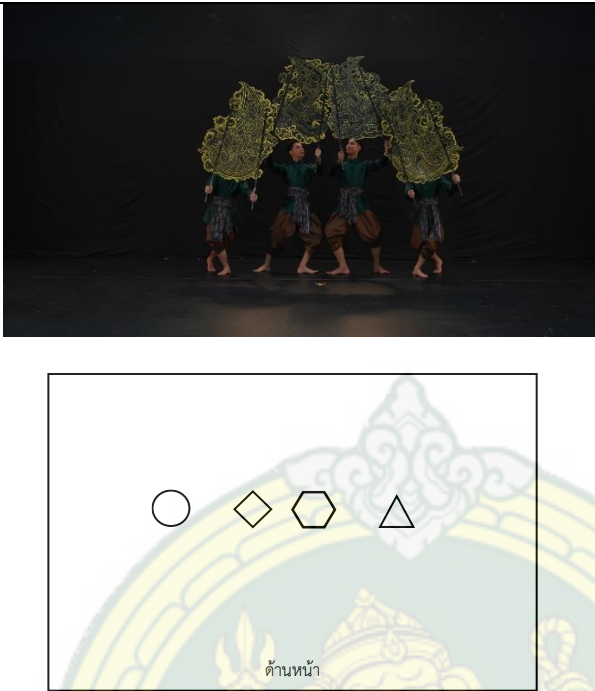
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง
29		ร้องเพลงเวสสุกรรม : โรคทาง หาย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านขวา ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านซ้าย ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านขวา ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านซ้าย ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง

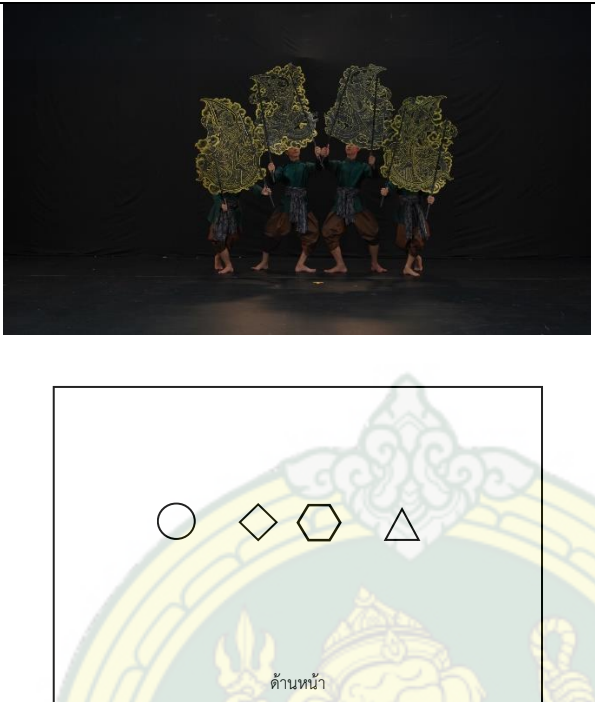
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
30		ร้องเพลงเวสสุกรรม : เกียรติ กำจาย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
31	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : ถ้วนหน้า กัน อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ขยับเท้าโดยไขว่เท้าขวามา ด้านหน้า เคลื่อนที่หมุนซ้าย มือทั้ง สองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับ อก ศีรษะหน้าตรง

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
32	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : รักใคร่ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียง ขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียง ขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย

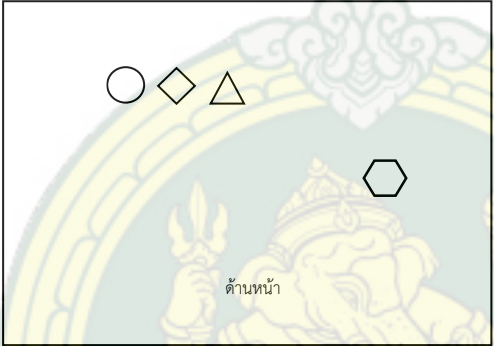
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
33	 	ร้องเพลงเวสสุกรรม : สมนันท์ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา

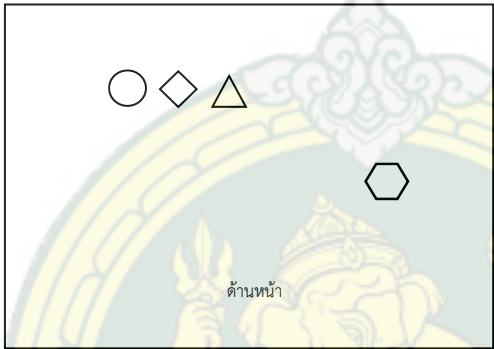
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
34		ร้องเพลงเวสสุกรรม : รักใคร่ สมานฉันท์ (ซ้ำ) อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับศีรษะ เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับศีรษะ เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียง ซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าซ้าย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียง ขวา

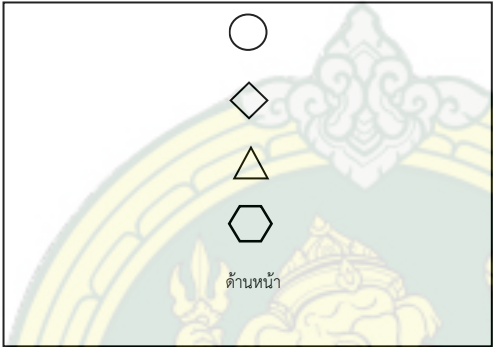
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
35		ร้องเพลงเวสสุกรรม : โลกสุขสันต์ นิรันดร์ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวข้างเท้าซ้าย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับศีรษะ เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับศีรษะ เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าซ้าย มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เปลี่ยนเอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย

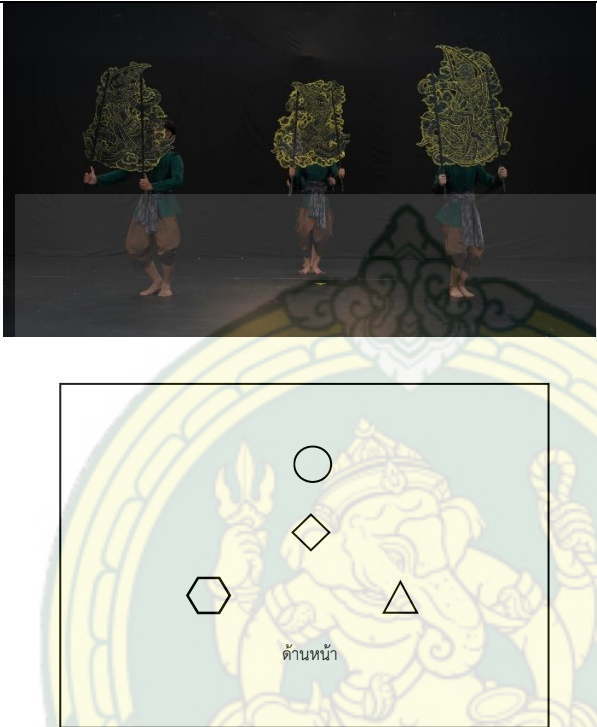
ที่มา : ผู้วิจัย

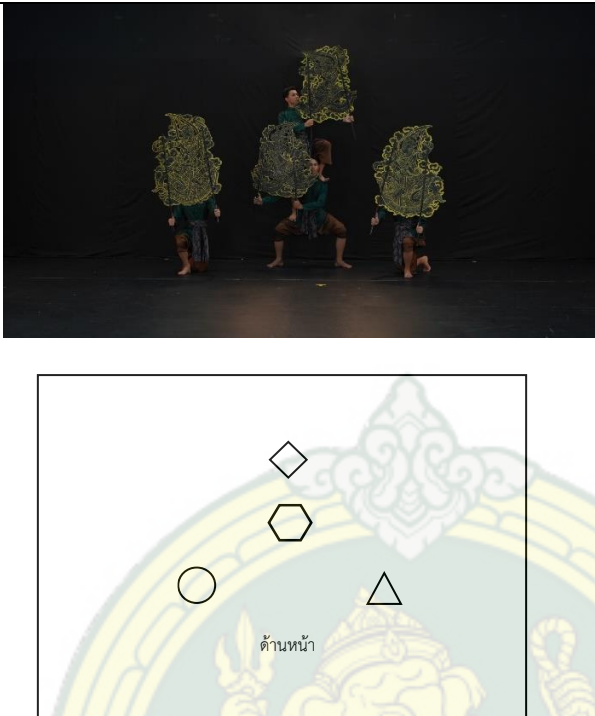
ตารางที่ 9 กระบวนท่ารำการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร” (เพลงเร็ว)

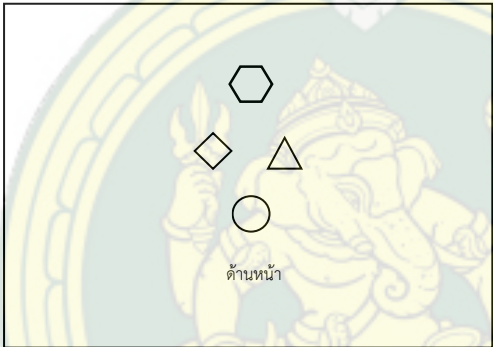
ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
36	 	เพลง เร็ว อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย พร้อมกับสะบัดตัวตาม จังหวะ อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะเอียงขวา

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
37	 	เพลง เร็ว อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย พร้อมกับสะดุ้งตัวตาม จังหวะ อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย พร้อมกับสะดุ้งตัวตาม จังหวะ อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวข้างเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวา มือทั้งสอง จับด้ามไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะ เอียงซ้าย พร้อมกับสะดุ้งตัวตาม จังหวะ

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
38	 	เพลง เร็ว อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถัดเท้าด้วยเท้าซ้ายตาม จังหวะ แล้วเคลื่อนที่มาเป็นแถว ตอนกลางเวที มือทั้งสองจับด้าม ไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะ เอียงซ้ายสลับขวา โดยเปลี่ยนเอียง ตามจังหวะการถัดเท้า อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ถัดเท้าด้วยเท้าซ้ายตาม จังหวะ แล้วเคลื่อนที่มาเป็นแถว ตอนกลางเวที มือทั้งสองจับด้าม ไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะ เอียงซ้ายสลับขวา โดยเปลี่ยนเอียง ตามจังหวะการถัดเท้า อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ถัดเท้าด้วยเท้าซ้ายตาม จังหวะ แล้วเคลื่อนที่มาเป็นแถว ตอนกลางเวที มือทั้งสองจับด้าม ไม้เซ็ดหนังใหญ่ระดับอก ศีรษะ เอียงซ้ายสลับขวา โดยเปลี่ยนเอียง ตามจังหวะการถัดเท้า อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ถัดเท้าด้วยเท้าซ้ายตาม จังหวะ แล้วเคลื่อนที่มาเป็นแถว ตอนกลางเวที มือทั้งสองจับด้าม

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับอก ศีรษะเอียงซ้ายสลับขวา โดยเปลี่ยนเอียงตามจังหวะการถนัดเท้า
39		เพลง เร็ว อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าแยกตัวออกมาด้านขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าแยกตัวออกมาด้านซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง วิ่งซอยเท้าแยกตัวออกมาด้านขวา มือทั้งสองจับด้ามไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า วิ่งซอยเท้าแยกตัวออกมาด้านซ้าย มือทั้งสองจับด้ามไม้ขีดหนึ่งใหญ่ระดับอก ศีรษะหน้าตรง

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
40		เพลง เร็ว อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ขึ้นลอย โดยใช้เท้าขวาเหยียบที่ต้นขาขวาของผู้แสดงตัวพระที่ 2 แล้วพุงตัวขึ้นไปใช้เท้าซ้ายเหยียบที่ไหล่ซ้ายของผู้แสดงตัวพระที่ 2 มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ โดยให้มือซ้ายแขนตึงไปด้านข้างระดับไหล่ มือขวาทาบที่หน้าอกด้านซ้าย หันใบหน้าไปด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวาเล็กน้อย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข้าขวาที่ตั้งที่พื้น ก้าวเท้าซ้ายมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง เท้าทั้งสองข้างลงเหยียบแบบตัวยักซ์ มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ โดยให้มือขวาแขนตึงไปด้านข้างระดับไหล่ มือซ้ายทาบที่หน้าอกด้านขวา หันใบหน้าไปด้านซ้าย ศีรษะเอียงขวาเล็กน้อย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข้าซ้ายที่ตั้งที่พื้น ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้าม

ท่าที่	ภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
		ไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว ศีรษะเอียงขวา
41	 	เพลง เร็ว อธิบายท่ารำตัวพระที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ก้าวหน้าเท้าขวาแล้วย่อเข่าลงเล็กน้อย มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับอก เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา อธิบายท่ารำตัวนางที่ 1 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข่าขวาลงตั้งที่พื้น ก้าวเท้าซ้ายมาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวพระที่ 2 ทิศ : ด้านหลัง ก้าวหน้าเท้าซ้ายแล้วยืดเข่าให้ตึงสุดทั้งสองข้าง มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับศีรษะ เอียงตัวหนังมาด้านซ้าย ศีรษะเอียงซ้าย อธิบายท่ารำตัวนางที่ 2 ทิศ : ด้านหน้า ลดเข่าซ้ายลงตั้งที่พื้น ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า มือทั้งสองจับด้ามไม้เชิดหนังใหญ่ระดับเอว เอียงตัวหนังมาด้านขวา ศีรษะเอียงขวา

ที่มา : ผู้วิจัย

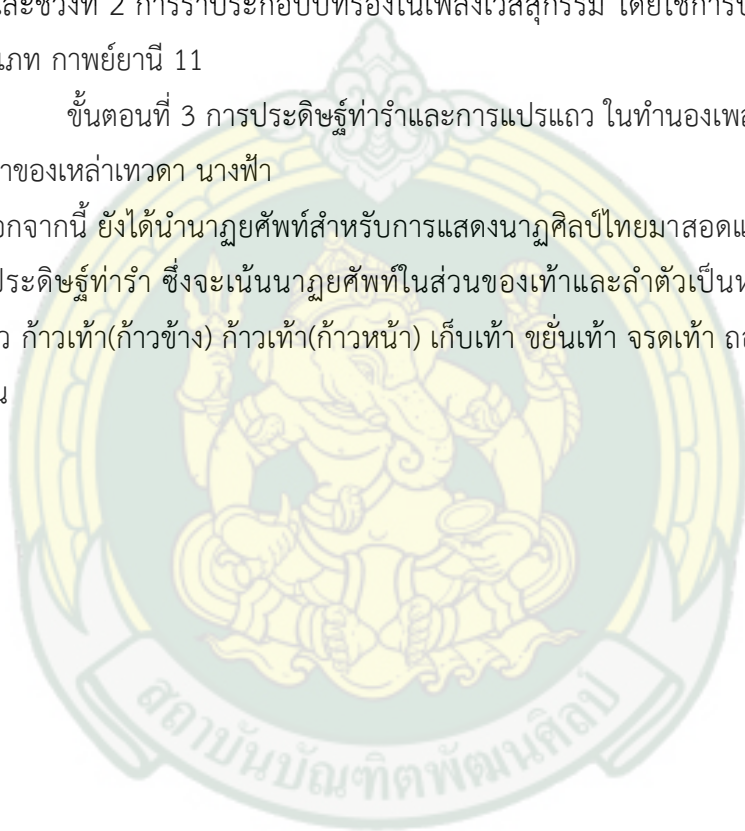
สรุป การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร มีหลักและวิธีการประดิษฐ์กระบวนการทำรำโดยคำนึงถึงหลักการขีด และทำเด่นของการเล่นหนังใหญ่ โดยแบ่งการประดิษฐ์ทำรำออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประดิษฐ์ทำรำออกสู่ด้านหน้าเวทีด้วยเพลงหน้าพาทย์เหาะเปรียบเสมือนเป็นการเดินทางของเหล่าเทวดา นางฟ้ามาชุมนุมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การประดิษฐ์ทำรำประกอบบทร้อง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรำประกอบบทร้องด้วยการพากย์รล ซึ่งใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ฉก 16 และช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องในเพลงเวสสุกรรม โดยใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ยานี 11

ขั้นตอนที่ 3 การประดิษฐ์ทำรำและการแปรแถว ในทำนองเพลงเร็ว แสดงให้เห็นถึงการจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า

นอกจากนี้ ยังได้นำนาฏยศัพท์สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาสอดแทรกและเป็นต้นแบบในการคิดประดิษฐ์ทำรำ ซึ่งจะเน้นนาฏยศัพท์ในส่วนของการทำและลำตัวเป็นหลัก เช่น กระดกเท้า กระดกเสี้ยว ก้าวเท้า(ก้าวข้าง) ก้าวเท้า(ก้าวหน้า) เก้าเท้า ขยับเท้า จรดเท้า ถอนเท้า ประเท้า เอียงไหล่ เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สู่การแสดงเบิกโรง สร้างสรรค์ชุด“หนังใหญ่ นาฏกรรมอำนาจพร” เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ ขั้นตอน และองค์ประกอบการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังใหญ่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ชุด “หนังใหญ่นาฏกรรมอำนาจพร”

การแสดงหนังใหญ่เริ่มมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 การแสดงที่ใช้ตัวหนังขนาดใหญ่เป็นตัวละครโดยมีผู้เชิดให้เกิดเงาบนจอ และใช้การพากย์ การเจรจาดำเนินเรื่อง หลักฐานที่กล่าวถึงหนังใหญ่ที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏอยู่ในกฎหมายเทียรบาล สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ หนังใหญ่จึงได้รับการยกย่องว่าเป็น มหรสพชั้นสูง มักจัดขึ้นในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีอภิเษกของกษัตริย์และเจ้านาย พระราชพิธีเกี่ยวกับความตาย และการแสดงในงานสมโภชต่าง ๆ เนื้อเรื่องที่แสดงมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์และวีรกรรม ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏการแสดงมหรสพหนังใหญ่ทั้งสิ้น 9 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี และระยอง ซึ่งเป็นมรดกของแผ่นดินที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ส่วนมากจะแสดงเรื่องรามเกียรติ์ ผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันมีคณะหนังใหญ่ที่ยังจัดการแสดงเหลือเพียง 3 คณะ คือ หนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี และหนังใหญ่วัดบ้านดอน อำเภอเมืองจังหวัดระยอง หนังใหญ่วัดขนอนอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันมีการฝึกการแสดงและสร้างตัวหนังขึ้นใหม่โดยฝีมือคนในชุมชน และจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาหนังชุดเก่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนทั่วไป

ประเภทของหนังใหญ่สามารถออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ หนังกลางวัน และหนังกลางคืน ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันจากวิธีการผลิตตัวหนัง คือ หนังกลางวันมีการลงสีที่เรียกว่า สีเบญจรงค์และใช้ทองคำเปลมาลงสีปิดตัวหนัง ส่วนหนังกลางคืน ลงเพียง 2 สีคือ สีดำและสีทอง ทั้งหนังกลางวัน และหนังกลางคืน มีช่วงเวลาที่ใช้ในการแสดงแตกต่างกัน แต่หนังใหญ่ทั้งสองประเภทนี้ ก็คือหนังบททั้งสิ้น ซึ่งหนังบทมีทั้งหมด 12 ชนิด ได้แก่ หนังเมือง หนังปราสาท หนังโลม หนังเฝ้า หนังง่า หนังคะเนจร หนังจับ หนังง่ หนังแผลง หนังเขนหรือหนังสุมพล หนังรถ และหนังเบ็ดเตล็ด ความแตกต่างของหนังแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนนั้น ๆ เช่น หนังรถเป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง ทรงรถเทียมด้วยสัตว์ต่าง ๆ หนังปราสาท เป็นรูป พระ นาง ยักษ์ ลิง อยู่ในปราสาทต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การแบ่งประเภทของหนังที่เป็นมหรสพหลวงนั้น มีการเรียกตามลักษณะของงานที่แตกต่าง

กันออกไปอีก คือ หนังสืเล็ก หนังสืกลาง และหนังสืใหญ่ฉบับหลวง มีการทำหนังสื การเชิดและการลงสืเหมือนกัน แต่จะแยกประเภทตามลักษณะของงานและขนาดของหนังสื เรื่องที่สืประกอบการเชิด นิยมสืใช้เรื่อง “รามเกียรติ์” เป็นหลัก

องค์ประกอบในการแสดงหนังสืใหญ่ ผู้วิจัยพบว่ามหรสพประเภทนี้ประกอบด้วยศิลปะถึง 5 ประเภท คือ ด้านทัศนศิลป์ ด้านนาฏศิลป์ ด้านวรรณศิลป์ ด้านวาทยศิลป์ และด้านดุริยางคศิลป์ นอกจากนี้ขั้นตอนการทำหนังสืใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความแตกต่างกันทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาทำหนังสืใหญ่ รวมถึงระยะเวลาที่สืใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ เนื่องจากในอดีตสืใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันสืใช้วัสดุสังเคราะห์ จึงช่วยประหยัดเวลาได้มาก

การเบิกหน้าพระ หมายถึง การไหว้ครูก่อนการแสดง ในการแสดงหนังสืใหญ่ถือว่าการไหว้ครูเป็นเรื่องสำคัญมาก ทุกครั้งที่มีการแสดงจะต้องทำพิธีไหว้ครู โดยตั้งเครื่องบัตพลีถวายตามโบราณเพื่อสืสวัสดิมงคลของผู้แสดงหนังสืใหญ่ พิธีไหว้ครูเริ่มด้วยการเชิญหนังสืครู 3 ตัว คือ ตัวฤษีอยู่กลางระหว่างพระนารายณ์และพระอิศวร วางไว้หน้าจอ เมื่อตั้งตัวหนังสืเตรียมเครื่องบัตพลีและคนเชิดหนังสืแต่งตัวเรียบร้อยมานั่งบริเวณที่จะกระทำพิธีซึ่งอยู่หน้าจอหนังสืแล้ว หัวหน้าคณะคือ จะเป็นสืผู้เริ่มต้นกระทำพิธีเริ่มด้วย จุดเทียน 3 ดอก ไปปักที่ตัวหนังสืครูทั้ง 3 ตัว และส่งเทียนให้หัวหน้าวงปี่พาทย์ 1 เล่ม จากนั้นหัวหน้าคณะ จะกล่าวเชิญเทพยดาและบริวารที่ประจำทิศทั้งสิบทิศ หลังจากกล่าวเชิญเทพยดาจบ กะโห้ 3 ครั้ง จากนั้นคนพากย์ว่าบทไหว้ครู 3 ตอน หรือที่เรียกว่า 3 ทวย ตอนนี้คนเชิดออกมาเชิญหนังสืเจ้าทั้ง 2 องค์ ส่วนตัวฤษีจะเชิญกลับไปไว้ที่เตรียมไว้ ซึ่งอยู่หน้าจอหนังสื เมื่อคนพากย์ว่าจบทวยหนึ่ง พิณพาทย์ก็ทำเพลงเชิดทีหนึ่ง จนครบ 3 ทวย เมื่อคนพากย์ พากย์บทไหว้ครูทั้ง 3 ทวย จบแล้วหัวหน้าคณะจะเชิญหนังสืเจ้า และเชิดหนังสืไปเก็บไว้ในโรง เป็นอันเสร็จพิธี

การแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ชุด “หนังสืใหญ่นาฏกรรม อำนวยพร” เป็นการแสดงที่ได้แนวคิดมาจากการเบิกหน้าพระ (ไหว้ครู) หนังสืใหญ่ อันเป็นจารีตที่ยึดถือปฏิบัติสืต่อกันมาแต่อดีต และนำมาต่อยอดเป็นการแสดงเบิกโรงหนังสืใหญ่ที่มีความแปลกใหม่น่าสนใจ

การสร้างสรรค์การแสดงเบิกโรงหนังสืใหญ่ ชุด “หนังสืใหญ่ นาฏกรรมอำนวยพร” ใช้แนวคิดและแรงบันดาลใจ จากสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติเป็นจารีตก่อนการแสดงคือ การไหว้ครูและเล่นเบิกโรงจับลิ้งหัวค้ำตามลำดับ เหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์คิดต่อยอดรูปแบบการแสดงเบิกโรงหนังสืใหญ่ให้มีความแปลกใหม่ที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้นและยังสามารถนำเสนอออกแสดงได้ในหลายโอกาส เพื่อเป็นการฟื้นฟู และเผยแพร์ศิลปะแขนงนี้ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งในการแสดงชุดนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประพันธ์บท และบรรจุเพลงสำหรับการแสดงโดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภทกาพย์ฉบัง 16 และกาพย์ยานี 11 ตามรูปแบบการประพันธ์บทละครสำหรับเล่นหนังสืใหญ่มาแต่โบราณ นอกจากนี้ดนตรีที่สืใช้บรรเลงประกอบการแสดงเบิกโรงสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสืใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าไม้แซ่ ซึ่งประกอบด้วย ระนาดเอก ซอด้วงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ปี่ใน และฉิ่ง ส่วนเพลงที่สืใช้บรรเลง

หลักในการแสดงครั้งนี้ประกอบด้วย 3 เพลงคือ เพลงเหาะ เพลงเวสสุกรรม และเพลงเร็ว ลา ในด้านเครื่องแต่งกายผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องแต่งกาย คือ เสื้ออย่างน้อยซึ่งหมายถึงเสื้อแขนยาว คอตั้ง กระดุมผ่าหน้า 7 เม็ด ตัดเย็บด้วยผ้าไหมยกดอกกลายลูกแก้วสีเขียว ผ้านุ่งใช้ผ้าไหมเนื้อผสมลายจกดาวตลอดทั้งผืน สีน้ำตาล นุ่งแบบโจงกระเบนและผ้าคาดเอวผู้วิจัยนำผ้าไหมญี่ปุ่นซึ่งมีลักษณะเนื้อนิ่มสีน้ำเงิน ใช้คาดเอวทับขอบบนของโจงกระเบน นอกจากนี้การกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยได้จัดสร้างตัวหนังใหญ่ ประเภทหนังง่ารูปเทวดาและรูปนางฟ้า คือเป็นหนังภาพเดี่ยว หน้าเสี้ยว ทำท่าเหาะ ขนาดความสูง 1.5 เมตร และกว้าง 1 เมตร ตัวหนังทำด้วยหนังเทียมแกะสลักลวดลายแบบจิตรกรรมไทย ทาทับด้วยสีดำและแต่งแต้มลายเส้นสีทองเพื่อความเด่นชัดของลวดลายในยามค่ำคืน มีด้ามไม้สำหรับจับเชิดตัวหนัง

“หนังใหญ่นาฏกรรมอำนวยพร” มีหลักและวิธีการประดิษฐ์กระบวนท่ารำโดยคำนึงถึงหลักการเชิด และท่าเต้นของการเล่นหนังใหญ่ โดยแบ่งการประดิษฐ์ท่ารำออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประดิษฐ์ท่ารำออกสู่ด้านหน้าเวทีด้วยเพลงหน้าพาทย์เหาะเปรียบเสมือนเป็นการเดินทางของเหล่าเทวดา นางฟ้ามาชุมนุมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การประดิษฐ์ท่ารำประกอบบทร้อง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การรำประกอบบทร้องด้วยการพากย์ร่าย ซึ่งใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ฉก 16 และช่วงที่ 2 การรำประกอบบทร้องในเพลงเวสสุกรรม โดยใช้การประพันธ์รูปแบบฉันทลักษณ์ประเภท กาพย์ยานี 11

ขั้นตอนที่ 3 การประดิษฐ์ท่ารำและการแปรแถว ในทำนองเพลงเร็ว แสดงให้เห็นถึงการจับระบำของเหล่าเทวดา นางฟ้า

นอกจากนี้ ยังได้นำนาฏยศัพท์สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาสอดแทรกและเป็นต้นแบบในการคิดประดิษฐ์ท่ารำ ซึ่งจะเน้นนาฏยศัพท์ในส่วนของท่าน้ำและลำตัวเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจุบันการแสดงมหรสพไทยประเภทหนังใหญ่ ไม่ได้มีการนำออกแสดงอย่างแพร่หลาย จึงเป็นสาเหตุทำให้ถูกลดความนิยมลงไปตาม เหลือเพียงกลุ่มคนส่วนน้อยที่ยังเห็นคุณค่าและสืบทอดศิลปะแขนงนี้ไว้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำรูปแบบการแสดงหนังใหญ่เข้าไปบรรจุในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาด้านศิลปะอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป

2. นอกจากการอนุรักษ์การแสดงหนังใหญ่ตามรูปแบบจารีตดั้งเดิมแล้ว “หนังใหญ่” ควรมีการปรับปรุงแบบการแสดงให้มีความน่าสนใจ สามารถนำวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสอดแทรกและส่งเสริมให้การแสดงหนังใหญ่มีความสมบูรณ์ ตื่นตา ตื่นใจ ได้รับความนิยมสำหรับคนรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ สุวรรณวัฒนา (2527). **หนังสือใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี**. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.
- คมสันต์ สุทนต์ (2557). **หนังสือใหญ่**. โครงการวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ ฯ.
- คมสันต์ สุทนต์ (2558). **ตามรอยหนังสือใหญ่ 9 แผ่นดิน**. โครงการวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ ฯ.
- “งานศิลปหัตถกรรมประเภท หนังสือ-ตอหนังสือ”**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก Sacit.or.th/ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ
- ชีวิสิทธิ์ บุญเกียรติ (2549). **หนังสือใหญ่วัดบ้านดอน**. กรุงเทพฯ ฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ดรรชนี จุฬานันท์ (2557). **หนังสือใหญ่วัดขนอน**. กรุงเทพฯ ฯ : อัมรินทร์พรินตติ้งเอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.
- ดำรงราชานุภาพ (2463). **ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ 6 : ตำราเล่นหนังในงานมหรสพ**. กรุงเทพฯ ฯ.
- พระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดขนอน. (ผู้ให้สัมภาษณ์) นิติพงษ์ ทับทิมหิน. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 19 พฤษภาคม 2566.
- “เมืองไทยดีดี ตอนสืบสานตำนานหนังสือใหญ่วัดบ้านดอน”**. (2567). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.youtube.com/NBT Central News>
- รัตนพล ชื่นคำ (2555). **การพากย์-เจรจาหนังสือใหญ่ : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กำลังเลือนหาย**. วารสารไทยศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ.
- วิภาภรณ์ อรุณพลอด (2561). **หนังสือใหญ่วัดขนอน : ภูมิหลัง สภาพการณ์และการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม**. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม . กรุงเทพฯ ฯ.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี (2537). **ศิลปะบนผืนหนังสือใหญ่วัดสว่างอารมณ์**. กรุงเทพฯ ฯ : นิติกุลการพิมพ์.
- “ศิลปะการขีดหนังสือใหญ่”**. (2559). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก <https://artworkshopratchaburi.wordpress.com>
- ศิลปากร, กรม (2526). **มหรสพของไทย**. กรุงเทพฯ ฯ : อักษรประเสริฐ.
- ศิลปากร, กรม (2551). **หนังสือพระนครไหว**. กรุงเทพฯ ฯ : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.
- เสถียร ชังเกตุ (2538). **หนังสือใหญ่ ศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทย**. กรุงเทพฯ ฯ : ชวนพิมพ์.
- “หนังสือใหญ่ ครูวีระ มีเหมื่อน”**. (2565). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก <http://www.m-culture.in.th>

“หนังใหญ่ มหรสพหรือพิธีกรรม”. (2559). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก lek-prapai.org/มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์

“หนังใหญ่”. (2552). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก <http://www.ich-thailand.org>

“หนังใหญ่”. (2567). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567 จาก th.wikipedia.org

อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์ (2543). การเชิดหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ ฯ.

อำไพ บุญรอด รองประธานคณะกรรมการอนุรักษ์หนังใหญ่และพิพิธภัณฑหนังใหญ่วัดบ้านดอน
จังหวัดระยอง. (ผู้ให้สัมภาษณ์) นิติพงษ์ ทับทิมหิน. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 19 พฤษภาคม 2566.

